

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Острозька академія»
Навчально-науковий центр заочно-дистанційного навчання
Кафедра національної безпеки та політології

Кваліфікаційна робота
на здобуття освітнього ступеня магістра на тему:
**«Боротьба з міжнародним тероризмом: інституційний та організаційний
аспекти»**

Виконав студент 2 курсу, групи ЗМНБ-21
Спеціальності 256 Національна безпека
(за окремими сферами забезпечення і
видами діяльності)

Богун Павло Сергійович

Керівник – кандидат історичних наук,
доцент

Санжаревського Олега Івановича

Рецензент – кандидат історичних наук,
доцент

Пальчевський Руслан Степанович

Острог, 2026

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ I ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ БОРОТЬБИ З МІЖНАРОДНИМ ТЕРОРИЗМОМ.....	7
1.1 Сутність, поняття та еволюція міжнародного тероризму	7
1.2 Класифікація сучасних терористичних загроз та їх особливості.....	13
1.3 Нормативно-правові основи протидії міжнародному тероризму	20
Висновки до розділу I.....	30
РОЗДІЛ II ІНСТИТУЦІЙНІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ МЕХАНІЗМИ ПРОТИДІЇ МІЖНАРОДНОМУ ТЕРОРИЗМУ	32
2.1 Роль міжнародних організацій у боротьбі з тероризмом	32
2.2 Діяльність національних органів безпеки та правоохоронних структур у протидії тероризму	40
2.3 Аналіз сучасних інструментів і методів боротьби з тероризмом.....	51
Висновки до розділу II.....	62
РОЗДІЛ III ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ПРОТИДІЇ МІЖНАРОДНОМУ ТЕРОРИЗМУ	64
3.1 Основні виклики та проблеми у боротьбі з міжнародним тероризмом. 64	
3.2 Оцінка ефективності існуючих інституційних механізмів	75
3.3 Напрями вдосконалення організаційного забезпечення та міжнародного співробітництва	82
Висновки до розділу III	89
ВИСНОВКИ.....	91
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	95
ДОДАТКИ	105

ВСТУП

Міжнародний тероризм залишається однією з найбільш складних і динамічних загроз глобальній безпеці, що впливає на стабільність держав, функціонування міжнародних інституцій та розвиток міжнародного співробітництва у сфері безпеки. Його транснаціональний характер, використання сучасних інформаційних технологій, фінансових мереж і гібридних форм впливу зумовлюють необхідність удосконалення інституційних та організаційних механізмів протидії терористичним загрозам. У цьому контексті особливого значення набуває дослідження ролі міжнародних організацій, національних органів безпеки та правових інструментів у формуванні ефективної системи боротьби з міжнародним тероризмом.

Незважаючи на значну кількість міжнародних нормативних актів і спеціалізованих структур безпеки, сучасна практика свідчить про наявність проблем координації діяльності держав, недостатню інтеграцію інформаційних механізмів обміну даними та обмеженість ресурсного забезпечення окремих контртерористичних програм, що зумовлює актуальність подальшого наукового аналізу інституційних та організаційних аспектів протидії міжнародному тероризму.

Проблематика міжнародного тероризму знайшла відображення у працях українських дослідників, зокрема С. Арпентія [2], З. Гбур [4], В. Гирі [5], К. Громовенка [6], А. Іванського [6], Д. Давидова [7], І. Єремєєвої [8], О. Козенка [11], К. Маркова [16], Д. Павлішиної [18], В. Кубка [18], Н. Рубаненко [24], О. Стукаліної [26], А. Француза [29; 30] та інших науковців. У їхніх дослідженнях розкрито сутність міжнародного тероризму, його класифікаційні ознаки, історичні передумови виникнення, кримінально-правові аспекти протидії та особливості функціонування міжнародних механізмів безпеки. Окремі аспекти міжнародного досвіду боротьби з тероризмом проаналізовано у працях С. Кудінова [14] та М. Требіна [28], які досліджують вплив терористичних загроз

на систему міжнародної безпеки та роль міжнародних організацій у їх нейтралізації. Водночас питання комплексної оцінки ефективності інституційних механізмів протидії міжнародному тероризму та визначення напрямів удосконалення організаційного забезпечення міжнародного співробітництва залишаються недостатньо систематизованими, що зумовлює необхідність їх подальшого наукового дослідження.

Метою кваліфікаційної роботи є комплексний аналіз інституційних та організаційних аспектів боротьби з міжнародним тероризмом і визначення напрямів удосконалення системи міжнародної взаємодії у сфері протидії терористичним загрозам.

Для досягнення поставленої мети передбачено виконання таких завдань:

- дослідити сутність, поняття та еволюцію міжнародного тероризму;
- з'ясувати класифікацію сучасних терористичних загроз та їх особливості;
- проаналізувати нормативно-правові основи протидії міжнародному тероризму;
- визначити роль міжнародних організацій у боротьбі з тероризмом;
- дослідити діяльність національних органів безпеки та правоохоронних структур у сфері протидії тероризму;
- проаналізувати сучасні інструменти і методи боротьби з тероризмом;
- установити основні проблеми функціонування системи протидії міжнародному тероризму;
- оцінити ефективність існуючих інституційних механізмів боротьби з тероризмом;
- визначити напрями вдосконалення організаційного забезпечення та міжнародного співробітництва у сфері протидії міжнародному тероризму.

Предметом дослідження є інституційні та організаційні механізми протидії міжнародному тероризму на міжнародному та національному рівнях.

Методологічною основою дослідження виступає інституційний підхід, який дозволив проаналізувати роль міжнародних організацій і державних структур у формуванні системи протидії тероризму, а також структурно-функціональний аналіз, застосований для оцінки ефективності механізмів міжнародної взаємодії у сфері безпеки. Використання порівняльного методу забезпечило можливість зіставлення міжнародних і національних практик боротьби з тероризмом, а аналіз нормативно-правових актів дозволив визначити правові засади функціонування системи антитерористичної діяльності.

Джерельну базу дослідження становлять міжнародні нормативно-правові акти у сфері протидії тероризму, зокрема резолюції Ради Безпеки ООН № 1373, № 1540 та № 2178, Міжнародна конвенція про боротьбу із захопленням заручників 1979 року, Міжнародна конвенція про боротьбу з фінансуванням тероризму 1999 року, Конвенція Ради Європи про запобігання тероризму 2005 року, а також Глобальна контртерористична стратегія ООН 2006 року.

Важливе значення мають нормативно-правові акти України, зокрема Конституція України, Закон України «Про боротьбу з тероризмом», Закон України «Про національну безпеку України», Закон України «Про запобігання та протидію легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом», а також Концепція боротьби з тероризмом в Україні. Теоретичну основу дослідження становлять наукові праці українських учених, присвячені проблемам міжнародного тероризму та механізмам його протидії.

Хронологічні межі дослідження охоплюють період від початку XXI століття до сьогодні, що зумовлено активізацією міжнародних антитерористичних ініціатив після терористичних актів 11 вересня 2001 року та подальшим розвитком глобальної системи безпеки. Географічні межі дослідження охоплюють діяльність міжнародних організацій глобального та регіонального рівнів, а також практику України у сфері протидії міжнародному тероризму.

Структура кваліфікаційної роботи зумовлена метою та завданнями дослідження і складається зі вступу, трьох розділів, дев'яти підрозділів, висновків, списку використаних джерел та літератури.

РОЗДІЛ I

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ БОРОТЬБИ З МІЖНАРОДНИМ ТЕРОРИЗМОМ

1.1 Сутність, поняття та еволюція міжнародного тероризму

Міжнародний тероризм є складним багатовимірним соціально-політичним і правовим явищем, що формується під впливом глобальних трансформацій, конфліктів та асиметричних форм протистояння. Його актуальність зумовлена масштабами наслідків і здатністю впливати на міжнародний правопорядок, безпеку держав і стабільність суспільств. У науковому дискурсі відсутня єдність щодо універсального визначення тероризму, що пояснюється різноманітністю його форм, мотивів та суб'єктів. Водночас ключовою характеристикою цього явища залишається використання насильства або загрози його застосування з метою досягнення політичних, ідеологічних чи релігійних цілей, що виходять за межі однієї держави.

Проблема визначення сутності міжнародного тероризму належить до числа найбільш складних у сучасній юридичній та політичній науці, що зумовлено багатогранністю цього явища, різноманітністю форм його прояву та відсутністю універсального міжнародно-правового підходу до його трактування. У науковій літературі та нормативно-правових актах представлено значну кількість дефініцій міжнародного тероризму, кожна з яких відображає окремі аспекти цього феномена: правові, політичні, безпекові або соціальні. Саме тому системний аналіз існуючих визначень дозволяє сформулювати узагальнене наукове розуміння міжнародного тероризму як особливо небезпечної форми транснаціонального насильства [4, с. 4].

Відповідно до Закону України «Про боротьбу з тероризмом» від 20.03.2003 № 638-IV міжнародний тероризм визначається як здійснювані у світовому чи регіональному масштабі терористичними організаціями або угрупованнями, у тому числі за підтримки державних органів окремих держав,

суспільно небезпечні насильницькі діяння, спрямовані на досягнення певних цілей, що пов'язані з викраденням, захопленням, убивством невинних людей або загрозою їх життю і здоров'ю, руйнуванням чи загрозою руйнування важливих народногосподарських об'єктів, систем життєзабезпечення та комунікацій, а також застосуванням або загрозою застосування ядерної, хімічної, біологічної та іншої зброї масового ураження. У цьому визначенні особливо підкреслюється масштабність терористичної діяльності, її організований характер, можливість підтримки з боку державних структур, а також орієнтація на досягнення стратегічних політичних або військово-політичних результатів шляхом насильства [19].

Водночас у наукових дослідженнях акцент робиться на транснаціональній природі міжнародного тероризму та його впливі на систему міжнародної безпеки. Так, на думку Д. Павлішиної та В. Кубка, міжнародний тероризм є явищем, що не має географічних кордонів і становить загрозу окремим державам та стабільності міжнародного правопорядку загалом, оскільки діяльність міжнародних терористичних організацій і квазідержавних утворень спрямована на формування альтернативних центрів впливу у системі міжнародних відносин. Автори також звертають увагу на політичний вимір цього поняття, підкреслюючи, що в окремих випадках визначення тієї чи іншої організації як терористичної залежить від позиції конкретної держави, що ускладнює формування універсального підходу до трактування міжнародного тероризму [18, с. 75].

Інший важливий підхід до розуміння сутності тероризму запропонований К. Громовенком та А. Іванським, які розглядають його через призму кримінально-правової доктрини захисту основоположних прав людини. На їхню думку, центральною ознакою тероризму виступає посягання саме на базові права громадян, передусім право на життя та безпеку, що здійснюється із застосуванням особливо жорстоких форм насильства. Це дозволяє відійти від надмірної політизації поняття тероризму та зосередитися на його правовій сутності як особливо небезпечного злочинного явища,

спрямованого проти фундаментальних цінностей демократичного суспільства [6, с. 6].

Суттєве значення для розкриття змісту міжнародного тероризму має також визначення, запропоноване А. Французом та А. Панковою, відповідно до якого міжнародний тероризм розглядається як форма насильницької діяльності, спрямованої на досягнення політичних, релігійних або ідеологічних цілей через здійснення актів насильства, що виходять за межі однієї держави або реалізуються на міжнародному рівні. У цьому визначенні особливий акцент зроблено на мотиваційній складовій терористичної діяльності, а також на її транснаціональному характері, що відрізняє міжнародний тероризм від внутрішньодержавних форм терористичної активності [30, с. 117].

Таблиця 1.1

Порівняльний аналіз визначень поняття «міжнародний тероризм» у
нормативно-правових та наукових джерелах

Автор / джерело	Формулювання визначення	Основні ознаки визначення
Закон України «Про боротьбу з тероризмом» (2003 р.)	Міжнародний тероризм – це здійснювані у світовому чи регіональному масштабі терористичними організаціями або угрупованнями, у тому числі за підтримки державних органів окремих держав, суспільно небезпечні насильницькі діяння, пов'язані з викраденням, захопленням, убивством невинних людей або загрозою їх життю, руйнуванням важливих об'єктів інфраструктури та застосуванням або загрозою застосування зброї масового ураження	глобальний або регіональний масштаб; участь організованих угруповань; можливість державної підтримки; застосування насильства; посягання на цивільне населення та критичну інфраструктуру; загроза міжнародній безпеці
Д. Павлішин, В. Кубко	Міжнародний тероризм – явище, що не має географічних кордонів і становить загрозу окремим державам та міжнародному правопорядку через діяльність терористичних організацій і квазідержавних утворень.	транснаціональний характер; загроза міжнародному правопорядку; діяльність недержавних суб'єктів; вплив на систему міжнародних відносин; політична інтерпретаційність поняття

К. Громовенко, А. Іванський	Тероризм розглядається як особливо небезпечне посягання на основні права громадян, передусім право на життя і безпеку, що здійснюється із застосуванням жорстоких форм насильства	посягання на фундаментальні права людини; кримінально-правовий підхід; акцент на суспільній небезпечності; деполітизація трактування поняття
А. Француз, А. Панкова	Міжнародний тероризм – форма насильницької діяльності, спрямованої на досягнення політичних, релігійних або ідеологічних цілей через акти насильства, що виходять за межі однієї держави або здійснюються на міжнародному рівні	політична, релігійна або ідеологічна мотивація; транснаціональний характер; організоване насильство; спрямованість на досягнення стратегічних цілей

Джерело: сформовано автором на основі [6],[18],[19],[30]

Порівняльний аналіз наведених підходів дозволяє встановити, що міжнародний тероризм характеризується сукупністю взаємопов'язаних ознак: транснаціональним масштабом діяльності, організованістю суб'єктів, застосуванням або загрозою застосування насильства щодо цивільного населення чи об'єктів інфраструктури, наявністю політичної, релігійної або ідеологічної мотивації, а також спрямованістю на підрив міжнародної безпеки та правопорядку. Саме поєднання цих характеристик дає змогу відмежувати міжнародний тероризм від внутрішньодержавних форм терористичної діяльності та інших видів насильницьких злочинів.

З урахуванням проаналізованих підходів доцільно визначити міжнародний тероризм як організовану насильницьку діяльність транснаціонального характеру, що здійснюється терористичними організаціями або пов'язаними з ними структурами, інколи за підтримки державних суб'єктів, з метою досягнення політичних, релігійних чи ідеологічних цілей шляхом залякування населення, посягання на основоположні права людини, дестабілізації діяльності державних інституцій та підриву міжнародного правопорядку [4, с. 5].

Історична еволюція міжнародного тероризму свідчить про поступову трансформацію цього явища від локальних форм насильницької політичної боротьби до складної транснаціональної системи загроз, що охоплює різні

регіони світу та сфери суспільного життя. Витоки терористичної діяльності простежуються ще в античну епоху, коли насильство використовувалося як інструмент впливу на політичні процеси та громадську думку. Першим прикладом організованої терористичної діяльності вважається діяльність секти сікаріїв у I столітті н. е., які застосовували тактику раптових нападів у місцях масового скупчення людей з метою залякування населення та дестабілізації політичної ситуації. Уже на цьому етапі простежуються ключові ознаки тероризму: публічність насильства, демонстративність дій та їх спрямованість на досягнення політичного ефекту [7, с. 267].

У середньовічний період розвиток терористичних практик пов'язаний із діяльністю закритих релігійно-політичних угруповань, зокрема ассасинів, які використовували індивідуальні політичні вбивства як засіб впливу на владні структури та регіональну політику. Їхня діяльність стала прикладом ранньої форми трансрегіональної терористичної мережі, що функціонувала поза межами традиційних державних інститутів. У цей період формується важлива риса тероризму – поєднання ідеологічної мотивації з організаційною конспіративністю та психологічним впливом на суспільство [5, с. 153].

Суттєвий змістовий перелом у розвитку поняття тероризму відбувся в період Французької революції наприкінці XVIII століття, коли термін «терор» використовувався для характеристики політики державного примусу та репресій як інструменту утримання влади. Надалі, у XIX столітті, зміст поняття тероризму зазнав істотної трансформації: він почав асоціюватися з діяльністю революційних, анархістських і національно-визвольних рухів, які застосовували насильство проти державних діячів та політичних інституцій. У цей період тероризм набуває рис інструменту політичної боротьби недержавних суб'єктів проти офіційної влади, що заклало підґрунтя для формування сучасного розуміння цього явища [11, с. 96].

Подальший розвиток тероризму у XX столітті пов'язаний із загостренням ідеологічних протистоянь, національно-визвольних процесів та формуванням нових моделей асиметричних конфліктів. Терористичні методи

використовувалися як інструмент боротьби за політичну незалежність, зміну державного устрою або вплив на міжнародні відносини. Саме в цей період тероризм поступово виходить за межі внутрішньодержавного явища та набуває транснаціонального характеру, що проявляється у координації діяльності угруповань у різних країнах, міжнародному фінансуванні та формуванні мережових структур. Розвиток засобів масової інформації сприяв перетворенню терористичних актів на інструмент глобального психологічного впливу на суспільство [16, с. 597].

На початку XXI століття міжнародний тероризм остаточно сформувався як глобальна загроза міжнародному миру та безпеці. Каталізатором цього процесу стали масштабні терористичні атаки початку нового тисячоліття, які продемонстрували здатність недержавних акторів здійснювати складні координовані операції міжнародного рівня. З цього часу боротьба з міжнародним тероризмом набула системного характеру та стала одним із основних напрямів діяльності міжнародних організацій і міждержавних безпекових структур. Посилилася координація антитерористичних стратегій, активізувалося створення спільних механізмів обміну інформацією та запровадження міжнародних правових стандартів протидії терористичним загрозам [82].

Сучасний етап розвитку міжнародного тероризму характеризується суттєвим ускладненням його організаційних форм та технологічних інструментів. Терористичні організації дедалі частіше функціонують за мережовим принципом без чітко визначеного центру управління, що забезпечує їхню стійкість до зовнішнього впливу та ускладнює діяльність правоохоронних органів щодо їх нейтралізації. Значного поширення набули нові форми терористичної діяльності, зокрема кібертероризм, інформаційний тероризм, біологічний та хімічний тероризм, а також загрози використання елементів критичної інфраструктури як об'єктів впливу. Використання цифрових платформ для пропаганди, вербування та координації діяльності

учасників терористичних мереж свідчить про інтеграцію міжнародного тероризму в глобальний інформаційний простір [28, с. 185].

Важливою тенденцією еволюції міжнародного тероризму є також зміна його мотиваційної структури. Якщо на попередніх історичних етапах домінували переважно політичні мотиви, то на сучасному етапі значного поширення набули релігійні, етноконфесійні та ідеологічні чинники, які поєднуються з соціально-економічними та геополітичними протиріччями. Міжнародний тероризм дедалі частіше взаємодіє з іншими формами транснаціональної злочинності, такими як незаконний обіг зброї, торгівля людьми, наркотрафік і фінансування екстремістських організацій, що значно посилює його деструктивний потенціал та ускладнює формування ефективних механізмів міжнародної протидії [26].

Отже, міжнародний тероризм є транснаціональним соціально-політичним і правовим явищем, що характеризується застосуванням організованого насильства з метою досягнення політичних, релігійних або ідеологічних цілей та становить загрозу основоположним правам людини, міжнародній безпеці й стабільності міжнародного правопорядку. Його еволюція засвідчує трансформацію від локальних форм політичного насильства до глобальної мережевої загрози сучасності.

1.2 Класифікація сучасних терористичних загроз та їх особливості

Систематизація сучасних терористичних загроз має важливе теоретичне та практичне значення для формування ефективних механізмів протидії міжнародному тероризму, оскільки дозволяє визначити характер діяльності терористичних акторів, масштаби їх впливу, мотиваційні чинники та сфери реалізації насильницьких дій. Класифікація тероризму у міжнародних відносинах здійснюється за різними критеріями, серед яких найбільш поширеними є масштаб поширення, належність до державної влади, ідентифікація суб'єктів терористичної діяльності та сфера впливу.

Таблиця 1.2

Класифікація сучасних терористичних загроз та їх основні особливості

Класифікаційний критерій	Вид тероризму	Основні характеристики
Масштаб поширення	Внутрішньодержавний тероризм	Реалізується в межах однієї держави; пов'язаний із внутрішньополітичними, соціально-економічними або етноконфесійними суперечностями; проявляється у диверсіях, політичних убивствах, саботажі діяльності державних інституцій
	Міжнародний тероризм	Має транснаціональний характер; здійснюється в кількох державах; спрямований на об'єкти міжнародно-правового захисту; потребує міжнародної координації заходів протидії
Належність до державної влади	Державний тероризм	Здійснюється органами влади або за їх підтримки; реалізується через репресивні механізми; спрямований на придушення опозиції та утримання політичного контролю
	Недержавний тероризм	Реалізується радикальними організаціями та мережевими структурами; характеризується мобільністю, конспіративністю та використанням сучасних інформаційних технологій
Ідентифікація суб'єктів	Етнічний тероризм	Пов'язаний із прагненням етнічних груп до автономії або незалежності; виникає в умовах дискримінації, нерівного доступу до ресурсів і територіальних суперечностей
	Релігійний тероризм	Ґрунтується на радикалізації релігійних ідеологій; спрямований на встановлення домінування певної конфесійної системи; має транснаціональний характер діяльності
Сфера впливу	Політичний тероризм	Спрямований на зміну політичного режиму або вплив на державні рішення; проявляється через атаки на органи влади, дипломатичні установи та об'єкти критичної інфраструктури
	Економічний тероризм	Орієнтований на підлив фінансової стабільності держави; реалізується через диверсії на підприємствах, захоплення заручників, незаконний обіг ресурсів
	Соціальний тероризм	Пов'язаний із загостренням соціальних конфліктів; спрямований на дестабілізацію суспільних відносин та провокування масових заворушень

	Інформаційний (кібертероризм)	Передбачає втручання в інформаційні системи держави; включає кібератаки на банки, органи влади, транспортні та енергетичні мережі; супроводжується поширенням дезінформації
--	-------------------------------	---

Джерело: сформовано автором на основі [2], [5], [7], [8], [11], [16], [18], [20], [24], [26], [28], [29]

За критерієм масштабу поширення тероризм поділяється на внутрішньодержавний і міжнародний, що дозволяє визначити просторові межі терористичної діяльності, характер її наслідків та рівень залучення міжнародних механізмів безпеки. Внутрішньодержавний тероризм формується в межах окремої держави та виникає як наслідок загострення внутрішньополітичних, соціально-економічних або етноконфесійних суперечностей. Його проявами виступають політичні вбивства, диверсійні дії, саботаж діяльності державних інституцій, напади на об'єкти інфраструктури, а також насильницький вплив на цивільне населення з метою дестабілізації внутрішньої ситуації в державі [2, с. 425].

У таких умовах терористична діяльність часто використовується як інструмент радикального політичного тиску на владу або як форма протестної боротьби, що виникає внаслідок обмеження політичних прав, нерівного доступу до ресурсів чи регіональних диспропорцій розвитку. Окремим проявом внутрішньодержавного тероризму може виступати застосування насильства з боку владних структур щодо опозиційних сил або громадянського населення з метою утримання політичного контролю над суспільством [11, с. 97].

Міжнародний тероризм, на відміну від внутрішньодержавного, характеризується виходом терористичної діяльності за межі однієї держави, координацією дій у різних країнах, наявністю транснаціональних організаційних структур та спрямованістю на об'єкти, що перебувають під міжнародно-правовим захистом. Його особливістю є здатність впливати одночасно на безпеку кількох держав або цілих регіонів світу, провокувати

міждержавні конфлікти, порушувати стабільність міжнародних відносин та створювати загрозу функціонуванню систем колективної безпеки. Важливою ознакою міжнародного тероризму виступає також необхідність застосування механізмів міжнародно-правового співробітництва, зокрема процедур екстрадиції, обміну оперативною інформацією між правоохоронними органами різних держав та координації діяльності міжнародних безпекових структур [16].

За критерієм належності суб'єктів до державної влади тероризм поділяється на державний і недержавний. Державний тероризм проявляється у використанні владними структурами систематичних репресивних заходів щодо населення або політичної опозиції з метою збереження існуючого політичного режиму, придушення протестної активності та обмеження громадянських свобод. До його характерних рис належать застосування силових механізмів впливу, створення атмосфери страху в суспільстві, використання правоохоронних органів як інструменту політичного контролю та формування умов для ліквідації альтернативних центрів політичного впливу [7, с. 269].

Недержавний тероризм реалізується діяльністю радикальних організацій, екстремістських угруповань або мережевих структур, що функціонують поза межами офіційних державних інституцій і використовують насильство як засіб досягнення політичних, ідеологічних або релігійних цілей. Саме недержавні терористичні організації становлять найбільш поширений тип сучасних терористичних загроз, оскільки вони здатні швидко адаптуватися до змін міжнародного безпекового середовища, використовувати сучасні інформаційні технології та діяти у формі розгалужених транснаціональних мереж. Як зазначає В. І. Гиря, діяльність недержавних терористичних структур характеризується високим рівнем мобільності, гнучкістю організаційної побудови та здатністю інтегруватися в глобальні комунікаційні простори, що значно ускладнює їх виявлення та нейтралізацію засобами традиційних правоохоронних механізмів [5, с. 156].

За критерієм ідентифікації суб'єктів терористичної діяльності виокремлюють етнічний та релігійний тероризм, які належать до найбільш поширених форм сучасних транснаціональних загроз. Етнічний тероризм пов'язаний із діяльністю організованих груп, що прагнуть змінити політико-правовий статус певної етнічної спільноти, досягти автономії або створити власне державне утворення. Передумовами його виникнення виступають дискримінація за етнічною ознакою, нерівномірний соціально-економічний розвиток регіонів, обмеження доступу до природних ресурсів, територіальні суперечності та політика асиміляції національних меншин. Етнічний тероризм часто супроводжується активізацією сепаратистських рухів та формуванням радикальних організацій, діяльність яких виходить за межі внутрішньодержавних конфліктів і набуває міжнародного характеру через підтримку з боку зовнішніх акторів або функціонування діаспорних мереж [29, с. 162].

Релігійний тероризм формується на основі радикалізації релігійних ідеологій і спрямовується на утвердження домінування певної конфесійної системи або трансформацію політичного устрою відповідно до релігійних доктрин. Його особливістю є високий рівень ідеологічної мотивації учасників, орієнтація на символічні об'єкти впливу та використання насильства як засобу реалізації релігійно обґрунтованих політичних цілей. Релігійний тероризм характеризується також транснаціональним характером діяльності відповідних організацій, використанням глобальних інформаційних ресурсів для вербування нових учасників та поширення радикальних ідей, а також здатністю до тривалого функціонування в умовах міждержавних конфліктів. На думку І. А. Єремєєвої, етнічний і релігійний тероризм у сучасних умовах дедалі частіше поєднуються між собою, формуючи складні гібридні форми насильницької діяльності, що значно ускладнює їх класифікацію та потребує комплексного міжнародного підходу до протидії таким загрозам [8, с. 282].

За сферою впливу сучасні терористичні загрози поділяються на політичний, економічний, соціальний та інформаційний тероризм, що

дозволяє визначити напрями їх деструктивного впливу на функціонування державних інституцій, економічних систем, суспільних відносин і глобального інформаційного середовища. Цей поділ відображає багатовекторність сучасної терористичної діяльності, яка виходить за межі виключно фізичного насильства та охоплює політичні, фінансові, соціальні й цифрові компоненти безпеки держави [26, с. 146].

Політичний тероризм є однією з найбільш поширених форм терористичної діяльності, оскільки безпосередньо спрямований на зміну політичного режиму, дестабілізацію державного управління або вплив на прийняття стратегічних рішень у сфері внутрішньої та зовнішньої політики. Основними об'єктами політичного тероризму виступають органи державної влади, політичні лідери, представники дипломатичних установ, правоохоронні органи, а також об'єкти критичної інфраструктури, функціонування яких забезпечує стабільність державного управління. Політичний тероризм характеризується високим рівнем організованості, наявністю чітко сформульованих ідеологічних цілей та орієнтацією на досягнення стратегічного ефекту шляхом створення атмосфери страху в суспільстві [18, с. 77].

Економічний тероризм реалізується через дії, спрямовані на підірив економічної стабільності держави або окремих секторів господарства шляхом застосування насильства, загроз або шантажу економічних суб'єктів. До основних форм економічного тероризму належать захоплення заручників із метою отримання фінансових ресурсів, диверсії на стратегічно важливих підприємствах, втручання у функціонування енергетичних систем, незаконний обіг природних ресурсів, фінансування терористичних організацій через транснаціональні злочинні мережі, а також використання економічного тиску як засобу дестабілізації державної фінансової системи [20].

Наслідками економічного тероризму можуть бути зниження рівня інвестиційної привабливості держави, порушення стабільності фінансових ринків, зростання безробіття, руйнування виробничих зв'язків та формування

довготривалих кризових явищ у національній економіці. У міжнародному вимірі економічний тероризм здатний впливати на функціонування глобальних ринків, транспортних комунікацій та енергетичних систем, що підсилює його небезпеку як складової сучасних транснаціональних загроз [28, с. 190].

Соціальний тероризм спрямований на дестабілізацію суспільних відносин, провокування масових протестних рухів, загострення соціальних конфліктів та формування умов для насильницької трансформації суспільного устрою держави. Його характерною особливістю є орієнтація на використання внутрішніх соціальних протиріч, зокрема нерівності доходів населення, регіональних диспропорцій розвитку, безробіття, маргіналізації окремих соціальних груп та обмеження доступу до соціальних ресурсів. Соціальний тероризм може проявлятися через організацію масових заворушень, насильницьких протестів, поширення радикальних ідеологій серед соціально вразливих груп населення та формування середовища політичної нестабільності [24, с. 86].

Особливе місце серед сучасних терористичних загроз посідає інформаційний тероризм, або кібертероризм, який пов'язаний із використанням інформаційно-комунікаційних технологій для здійснення деструктивного впливу на державні інституції, фінансові системи та об'єкти критичної інфраструктури. Основними формами його прояву є несанкціоноване втручання у роботу комп'ютерних мереж органів державної влади, блокування інформаційних ресурсів, поширення шкідливого програмного забезпечення, порушення функціонування банківських систем, транспортних мереж, енергетичних об'єктів та систем зв'язку [11, с. 98].

Інформаційний тероризм може супроводжуватися поширенням дезінформації, маніпулюванням громадською думкою, дестабілізацією політичної ситуації та створенням панічних настроїв серед населення. Як зазначає О. О. Козенко, кібертероризм поступово трансформується в один із ключових інструментів впливу на систему національної та міжнародної безпеки, оскільки поєднує технологічну складність реалізації з масштабністю

потенційних наслідків для функціонування державних і міжнародних інституцій [11, с. 99].

Отже, класифікація сучасних терористичних загроз за масштабом поширення, належністю суб'єктів до державної влади, їх ідентифікацією та сферою впливу дозволяє системно охарактеризувати різноманіття форм терористичної діяльності та визначити їх специфічні ознаки у структурі міжнародної безпеки. Узагальнення наведених підходів засвідчує, що найбільш небезпечними є транснаціональні форми тероризму, які поєднують політичні, етнічні, релігійні, економічні та інформаційні чинники впливу та потребують комплексної координації заходів протидії на національному й міжнародному рівнях.

1.3 Нормативно-правові основи протидії міжнародному тероризму

Нормативно-правове забезпечення протидії міжнародному тероризму становить цілісну багаторівневу систему, що охоплює міжнародні, регіональні та національні правові інструменти. Його формування обумовлене необхідністю узгодження зусиль держав у боротьбі з глобальними безпековими загрозами, які виходять за межі юрисдикції окремих країн. Особливістю правового регулювання у цій сфері є поєднання імперативних норм міжнародного права з внутрішньодержавними механізмами їх імплементації, що забезпечує комплексний підхід до запобігання, виявлення та припинення терористичної діяльності.

Таблиця 1.3

Система нормативно-правового забезпечення протидії міжнародному тероризму

Рівень правового регулювання	Нормативно-правовий акт	Основний зміст правового регулювання
Міжнародний	Глобальна контртерористична стратегія ООН (2006)	Визначає комплексний підхід до протидії тероризму: усунення причин тероризму, запобігання діяльності терористичних організацій, зміцнення державних

		інституцій безпеки, забезпечення прав людини
	Резолюція Ради Безпеки ООН №1373 (2001)	Передбачає криміналізацію фінансування тероризму, контроль фінансових потоків, посилення міжнародної співпраці правоохоронних органів
	Резолюція Ради Безпеки ООН №1267 (1999)	Встановлює санкційний режим щодо осіб та організацій, причетних до терористичної діяльності, передбачає замороження активів та обмеження пересування
	Резолюція Ради Безпеки ООН №1540 (2004)	Спрямована на запобігання доступу терористичних організацій до зброї масового ураження
	Резолюція Ради Безпеки ООН №2178 (2014)	Регламентує заходи боротьби з іноземними бойовиками-терористами та контроль їх переміщення через державні кордони
	Міжнародна конвенція про боротьбу з фінансуванням тероризму (1999)	Встановлює обов'язок держав криміналізувати фінансування терористичних організацій та здійснювати міжнародний фінансовий контроль
	Міжнародна конвенція про боротьбу із захопленням заручників (1979)	Визначає правові механізми міжнародного переслідування осіб, причетних до захоплення заручників
	Міжнародна конвенція про боротьбу з актами ядерного тероризму (2005)	Регулює запобігання використанню радіоактивних матеріалів у терористичних цілях
Регіональний (європейський)	Європейська конвенція про боротьбу з тероризмом (1977)	Спрощує процедуру екстрадиції осіб, причетних до терористичних злочинів, виключає їх трактування як політичних правопорушень
	Конвенція Ради Європи про запобігання тероризму (2005)	Передбачає криміналізацію публічних закликів до тероризму, вербування та підготовки терористів
	Бухарестський план дій ОБСЄ щодо боротьби з тероризмом (2001)	Регламентує міжнародну координацію правоохоронних органів та обмін інформацією між державами
Національний	Конституція України	Закріплює пріоритет захисту життя людини, суверенітету держави та забезпечення національної безпеки як основу антитерористичної діяльності
	Закон України «Про боротьбу з тероризмом» (2003)	Визначає правові засади антитерористичної діяльності, систему суб'єктів боротьби з тероризмом та порядок проведення антитерористичних операцій

Закон України «Про національну безпеку України» (2018)	Регламентує діяльність сектору безпеки і оборони та визначає тероризм як одну з ключових загроз державній безпеці
Закон України «Про запобігання та протидію легалізації доходів...» (2019)	Встановлює механізми фінансового моніторингу, блокування активів терористичних організацій та контролю підозрілих транзакцій
Кримінальний кодекс України (ст. 258–258-5)	Передбачає кримінальну відповідальність за терористичний акт, створення терористичних організацій, сприяння та фінансування тероризму
Концепція боротьби з тероризмом в Україні (2019)	Визначає стратегічні напрями державної політики у сфері запобігання та протидії терористичним загрозам

Джерело: сформовано автором на основі [82], [65], [67], [80], [70], [49], [47], [48], [39], [33], [72], [12], [19], [23], [20], [13], [22]

Міжнародний рівень нормативно-правового регулювання протидії міжнародному тероризму формує фундамент універсальної системи безпеки, у межах якої визначаються спільні стандарти криміналізації терористичної діяльності, механізми міждержавної взаємодії та інституційні інструменти реагування на глобальні загрози. Його особливістю є поєднання договірних норм міжнародного права, обов'язкових рішень міжнародних організацій та рекомендаційних стратегічних документів, спрямованих на координацію діяльності держав у сфері запобігання тероризму, боротьби з його фінансуванням, ліквідації терористичних мереж і притягнення винних осіб до відповідальності. Багаторівнева система забезпечує правову узгодженість національних антитерористичних політик і створює основу для формування єдиного міжнародного безпекового простору.

Ключову роль у формуванні універсальних правових стандартів відіграє система актів Організації Об'єднаних Націй, які визначають стратегічні напрями боротьби з тероризмом на глобальному рівні. Визначальним документом є Глобальна контртерористична стратегія ООН 2006 року, що вперше систематизувала комплексний підхід до протидії тероризму за чотирма взаємопов'язаними напрямками: усунення соціально-політичних передумов тероризму; запобігання та припинення терористичної діяльності; зміцнення

інституційної спроможності держав у сфері безпеки; забезпечення дотримання прав людини під час реалізації антитерористичних заходів [82]. Практична реалізація положень цієї стратегії здійснюється через діяльність Контртерористичного управління ООН (UNOCT), Контртерористичного комітету Ради Безпеки та його Виконавчого директорату (CTED), які координують міжнародну співпрацю, здійснюють моніторинг виконання резолюцій та надають державам експертну допомогу у вдосконаленні національного законодавства [79].

Особливе значення у правовому механізмі протидії міжнародному тероризму мають резолюції Ради Безпеки ООН, що мають обов'язковий характер відповідно до положень Статуту ООН. Резолюція №1267 (1999) започаткувала міжнародний санкційний режим щодо осіб та організацій, пов'язаних із терористичними структурами, передбачивши замороження активів, заборону на пересування та ембарго на постачання зброї [67]. Резолюція №1373 (2001) стала ключовим правовим інструментом глобальної боротьби з фінансуванням тероризму, оскільки зобов'язала держави криміналізувати фінансову підтримку терористичних організацій, забезпечити контроль за банківськими операціями та розширити міжнародний обмін оперативною інформацією між правоохоронними органами [65]. Резолюція №1540 (2004) визначила механізми запобігання доступу недержавних суб'єктів до ядерної, хімічної та біологічної зброї, що має особливе значення у контексті протидії терористичним загрозам глобального масштабу [80]. Резолюція №2178 (2014) запровадила міжнародні стандарти боротьби з іноземними бойовиками-терористами, встановивши обов'язок держав контролювати переміщення осіб через державні кордони, криміналізувати участь у терористичних угрупованнях за межами країни та посилити співпрацю у сфері прикордонної безпеки [70].

Важливим складником міжнародно-правової системи є універсальні антитерористичні конвенції ООН, які формують спеціалізовану кримінально-правову базу боротьби з окремими видами терористичної діяльності. До них

належать Конвенція про боротьбу з незаконним захопленням повітряних суден 1970 року, Конвенція про боротьбу з актами незаконного втручання в цивільну авіацію 1971 року, Конвенція про запобігання та покарання злочинів проти осіб, які користуються міжнародним захистом 1973 року [47], Міжнародна конвенція про боротьбу із захопленням заручників 1979 року, Міжнародна конвенція про боротьбу з фінансуванням тероризму 1999 року [48] та Міжнародна конвенція про боротьбу з актами ядерного тероризму 2005 року [49]. Їх правове значення полягає у встановленні універсальної юрисдикції щодо терористичних злочинів, закріпленні принципу невідворотності покарання та формуванні механізму міжнародної правової допомоги у кримінальних справах. Центральним елементом цих договорів є принцип «aut dedere aut judicare», відповідно до якого держава зобов'язана або видати особу, підозрювану у вчиненні терористичного злочину, або здійснити її кримінальне переслідування у межах власної юрисдикції [47].

Регіональний рівень нормативно-правового регулювання відіграє важливу роль у деталізації універсальних стандартів та їх адаптації до особливостей європейського безпекового простору. Значний внесок у розвиток регіональної антитерористичної політики здійснює Рада Європи, у межах якої було прийнято Європейську конвенцію про боротьбу з тероризмом 1977 року. Цей документ істотно спростив процедури екстрадиції осіб, причетних до терористичних злочинів, визначивши, що такі правопорушення не можуть розглядатися як політичні злочини, що раніше часто використовувалося як підстава для відмови у видачі правопорушників [39]. Подальшим етапом розвитку регіонального антитерористичного права стало прийняття Конвенції Ради Європи про запобігання тероризму 2005 року, яка передбачила криміналізацію публічних закликів до терористичної діяльності, вербування та підготовки терористів, а також участі у діяльності терористичних мереж [33].

Додатково важливу роль у формуванні регіонального механізму протидії міжнародному тероризму відіграє діяльність Організації з безпеки і

співробітництва в Європі, зокрема Бухарестський план дій щодо боротьби з тероризмом 2001 року [72] та Хартія ОБСЄ щодо запобігання тероризму. Зазначені документи передбачають розвиток міжнародного обміну інформацією між правоохоронними органами, удосконалення прикордонного контролю, боротьбу з незаконним обігом зброї, а також посилення співпраці у сфері протидії фінансуванню тероризму [31]. Важливим напрямом діяльності ОБСЄ є також сприяння підвищенню спроможності держав-учасниць у сфері кібербезпеки та захисту критичної інфраструктури від терористичних загроз.

Разом із тим міжнародно-правова система протидії тероризму характеризується наявністю певних структурних проблем, серед яких найбільш суттєвою залишається відсутність універсального визначення поняття «міжнародний тероризм» на рівні глобального міжнародного права. Це ускладнює формування єдиної правозастосовної практики та створює передумови для різного трактування окремих форм терористичної діяльності державами [24, с. 92]. Незважаючи на зазначені недоліки, сукупність універсальних і регіональних міжнародно-правових актів формує комплексну систему правового забезпечення протидії міжнародному тероризму, яка забезпечує координацію дій держав, уніфікацію кримінально-правових підходів та розвиток ефективних механізмів міжнародної співпраці у сфері глобальної безпеки [25, с. 109].

Національне законодавство України у сфері протидії міжнародному тероризму формує системну правову основу реалізації державної антитерористичної політики та забезпечує імплементацію міжнародно-правових стандартів безпеки у внутрішній правопорядок. Його структура охоплює конституційні норми, спеціальні закони, кримінально-правові положення, нормативно-правові акти сектору безпеки і оборони, підзаконні акти органів виконавчої влади та стратегічні документи державної політики [22]. Багаторівнева система дозволяє здійснювати правове регулювання реагування на терористичні загрози, їх попередження, виявлення, локалізацію

наслідків і координацію діяльності уповноважених суб'єктів антитерористичної діяльності [14, с. 117].

Конституційні засади протидії тероризму визначаються низкою ключових положень Основного Закону України. Передусім стаття 3 Конституції встановлює, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю держави, що формує базову правову основу діяльності органів влади у сфері запобігання терористичним загрозам [12]. Стаття 17 Конституції визначає захист суверенітету і територіальної цілісності України однією з найважливіших функцій держави, а також покладає забезпечення державної безпеки на відповідні військові формування та правоохоронні органи [12]. У межах антитерористичної діяльності ця норма передбачає можливість застосування сил і засобів сектору безпеки і оборони для нейтралізації загроз терористичного характеру [12]. Стаття 27 Конституції закріплює право кожної людини на життя та визначає обов'язок держави його захищати, що становить фундаментальну правову основу превентивних антитерористичних заходів [12].

Центральним спеціальним нормативним актом у сфері протидії тероризму є Закон України «Про боротьбу з тероризмом» від 20 березня 2003 року, який визначає організаційно-правові засади державної політики у цій сфері [19]. У зазначеному законі закріплено поняття терористичного акту, терористичної діяльності, терористичної організації та міжнародного тероризму, визначено суб'єктів боротьби з тероризмом, серед яких Служба безпеки України, Збройні Сили України, Міністерство внутрішніх справ, Національна поліція, Державна прикордонна служба України, Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації, а також інші органи державної влади залежно від характеру загроз [19]. Закон встановлює правові підстави проведення антитерористичної операції, порядок введення спеціального режиму в районі її проведення, особливості обмеження прав і

свобод громадян у зоні проведення операції, а також механізми взаємодії між силовими структурами під час ліквідації терористичних проявів [9].

Особливу роль у координації діяльності суб'єктів боротьби з тероризмом виконує Антитерористичний центр при Службі безпеки України, повноваження якого визначені відповідними нормативними актами Президента України та Кабінету Міністрів України [10]. До його функцій належать організація міжвідомчої взаємодії, планування антитерористичних заходів, координація діяльності регіональних координаційних груп, підготовка спеціальних операцій та аналіз терористичних загроз [3]. Централізована система управління дозволяє забезпечити оперативність реагування на загрози міжнародного тероризму та ефективність використання ресурсів сектору безпеки [15].

Важливим складником нормативно-правового забезпечення є Закон України «Про національну безпеку України» від 21 червня 2018 року, який визначає основні принципи державної політики у сфері захисту національних інтересів, серед яких окреме місце займає протидія тероризму як одній із ключових загроз державній безпеці [23]. Закон встановлює структуру сектору безпеки і оборони, визначає механізми стратегічного планування у сфері безпеки, регламентує діяльність Ради національної безпеки і оборони України як координаційного органу у сфері національної безпеки та оборони, а також передбачає інтеграцію державної антитерористичної політики до загальної системи стратегічного управління безпекою держави [23].

Суттєве значення у протидії міжнародному тероризму має Закон України «Про запобігання та протидію легалізації доходів, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» від 6 грудня 2019 року, який імплементує міжнародні стандарти FATF та відповідні директиви Європейського Союзу у сфері фінансового моніторингу [20]. Закон встановлює обов'язок банківських установ, страхових компаній, небанківських фінансових установ, суб'єктів первинного фінансового моніторингу здійснювати ідентифікацію клієнтів, аналіз фінансових операцій,

повідомлення Державної служби фінансового моніторингу України про підозрілі транзакції, а також забезпечувати замороження активів осіб, пов'язаних із терористичною діяльністю [20]. Реалізація положень цього закону сприяє блокуванню каналів фінансування терористичних організацій та посиленню контролю за міжнародними фінансовими потоками [20].

Кримінальний кодекс України формує основу кримінально-правового реагування на терористичні злочини. Зокрема, стаття 258 передбачає відповідальність за вчинення терористичного акту, що включає застосування зброї, вибухових пристроїв або інших небезпечних засобів із метою залякування населення чи впливу на органи державної влади [13]. Стаття 258-1 встановлює відповідальність за втягнення особи у вчинення терористичного акту, стаття 258-2 – за публічні заклики до вчинення терористичного акту, стаття 258-3 – за створення терористичної групи чи організації, стаття 258-4 – за сприяння терористичній діяльності, а стаття 258-5 – за фінансування тероризму [13]. Деталізована система кримінально-правових норм забезпечує комплексне охоплення різних форм терористичної діяльності та створює правові підстави для притягнення винних осіб до відповідальності незалежно від способу участі у терористичних структурах [13].

Окрему групу нормативно-правових актів становить Закон України «Про Службу безпеки України», який визначає функціональні повноваження цього органу у сфері запобігання терористичним загрозам та припинення діяльності терористичних організацій [10]. Важливим стратегічним документом є також Концепція боротьби з тероризмом в Україні, затверджена Указом Президента України 2019 року, яка визначає основні напрями державної політики у сфері антитерористичної діяльності, включаючи розвиток міжвідомчої взаємодії, удосконалення законодавства та підвищення рівня міжнародного співробітництва у сфері безпеки [22].

Незважаючи на сформовану систему нормативно-правового забезпечення протидії міжнародному тероризму, актуальним залишається питання її подальшого вдосконалення з урахуванням трансформації сучасних

терористичних загроз, зокрема поширення кібертероризму, використання інформаційно-комунікаційних технологій для вербування учасників терористичних організацій, а також застосування нових фінансових інструментів для фінансування терористичної діяльності. Це зумовлює необхідність подальшої гармонізації національного законодавства із міжнародними стандартами безпеки та підвищення ефективності практичної реалізації правових норм у сфері антитерористичної діяльності.

Отже, нормативно-правові основи протидії міжнародному тероризму формуються як багаторівнева система, що поєднує міжнародні стандарти та національні механізми їх реалізації. Міжнародні правові акти визначають загальні принципи та напрями боротьби з тероризмом, тоді як національне законодавство забезпечує їх практичне застосування з урахуванням специфіки держави. Водночас ефективність цієї системи залежить від рівня узгодженості правових норм, їх актуальності та здатності адаптуватися до нових форм терористичних загроз, що обумовлює необхідність подальшого вдосконалення законодавчої бази та зміцнення міжнародного співробітництва у сфері безпеки.

Висновки до розділу I

У першому розділі дослідження було розкрито теоретичні основи боротьби з міжнародним тероризмом, визначено сутність цього явища, особливості його розвитку в сучасних умовах та нормативно-правові механізми протидії. Проведений аналіз дозволив сформулювати комплексне уявлення про міжнародний тероризм як одну з ключових загроз міжнародній безпеці, що характеризується транснаціональним характером, високим рівнем організованості та здатністю адаптуватися до глобальних політичних, економічних і технологічних змін.

Встановлено, що міжнародний тероризм еволюціонував від локальних політичних форм насильства до масштабної мережевої діяльності, яка охоплює різні регіони світу та використовує сучасні інформаційні технології, фінансові механізми й інструменти психологічного впливу. Сучасний тероризм поєднує політичні, релігійні, ідеологічні та економічні мотиви, а його головною метою виступає дестабілізація суспільства, залякування населення та вплив на діяльність державних інституцій і міжнародних організацій.

Здійснено класифікацію сучасних терористичних загроз та охарактеризовано їх основні особливості. Визначено, що сучасні терористичні організації активно використовують кіберпростір, соціальні мережі, криптовалютні операції та міжнародні канали фінансування для координації діяльності й вербування прихильників. Значну небезпеку становлять кібертероризм, біотероризм, релігійний екстремізм та діяльність транснаціональних терористичних мереж, оскільки їх функціонування ускладнює своєчасне виявлення та нейтралізацію потенційних загроз.

Проаналізовано нормативно-правові основи протидії міжнародному тероризму на міжнародному та національному рівнях. Визначено, що система правового регулювання боротьби з тероризмом базується на міжнародних конвенціях, резолюціях Ради Безпеки ООН, регіональних безпекових механізмах та національному законодавстві держав. Встановлено, що

ефективність протидії терористичним загрозам значною мірою залежить від рівня міжнародної координації, обміну інформацією між спецслужбами, гармонізації законодавства та здатності держав оперативно реагувати на нові форми терористичної діяльності.

Отже, міжнародний тероризм є багатофакторним і динамічним явищем, яке потребує комплексного підходу до протидії. Ефективна боротьба з ним можлива за умов поєднання правових, організаційних, інформаційних, військових і міжнародно-координаційних механізмів, спрямованих на попередження, виявлення та нейтралізацію терористичних загроз.

РОЗДІЛ II

ІНСТИТУЦІЙНІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ МЕХАНІЗМИ ПРОТИДІЇ МІЖНАРОДНОМУ ТЕРОРИЗМУ

2.1 Роль міжнародних організацій у боротьбі з тероризмом

Ефективність протидії міжнародному тероризму значною мірою залежить від узгодженості дій держав у межах глобальних і регіональних інституційних механізмів безпеки. Міжнародні організації виконують координуючу, нормативно-правову, правоохоронну, військово-політичну та технічну функції у сфері боротьби з терористичними загрозами, забезпечуючи формування універсальних стандартів протидії тероризму, розвиток систем обміну інформацією, блокування фінансових ресурсів терористичних мереж і підвищення спроможності держав реагувати на транснаціональні виклики. Їх діяльність охоплює як стратегічний рівень розроблення міжнародних документів, так і практичні заходи з нейтралізації терористичної активності у різних регіонах світу.

Таблиця 2.1

Основні напрями діяльності міжнародних організацій у сфері протидії
міжнародному тероризму

Міжнародна організація	Основні інструменти протидії тероризму	Практичні результати діяльності
Організація Об'єднаних Націй	Резолюції РБ ООН №1373 (2001), №2178 (2014), №2396 (2017), №2133 (2014); Глобальна контртерористична стратегія ООН (2006)	Криміналізація фінансування тероризму, санкційні списки, впровадження біометричного контролю, систем PNR, розвиток міжнародного обміну інформацією
Контртерористичний комітет РБ ООН (СТС/СТЕД)	Моніторинг виконання резолюцій, експертні місії, технічна допомога державам	Оцінювання антитерористичних систем Марокко, Кенії, Албанії, Таїланду, Алжиру; модернізація прикордонного контролю та фінансового моніторингу

Управління ООН з наркотиків і злочинності (UNODC)	Гармонізація кримінального законодавства, підготовка суддів і прокурорів, створення фінансової розвідки	Формування спеціалізованих підрозділів фінансового моніторингу в країнах Центральної Азії та Східної Африки
Інтерпол	Глобальні бази даних терористів, міжнародний розшук, Interpol Terrorism Watch List, операції Neptune VI–VII	Ідентифікація понад 200 осіб, причетних до терористичної діяльності; десятки арештів і блокування транскордонного переміщення підозрюваних
Міжнародна морська організація	Конвенція SUA (1988), Протоколи 2005 року, Кодекс ISPS (2004)	Посилення безпеки морського транспорту, контроль перевезення зброї масового ураження, захист портової інфраструктури
Організація Північноатлантичного договору	Операції Eagle Assist, Active Endeavour, Sea Guardian; місії ISAF та NATO Mission Iraq	Колективна оборона після атак 11.09.2001; контроль морських комунікацій; підготовка сил безпеки Афганістану та Іраку
Європейський Союз	Контртерористична стратегія ЄС (2005), система PNR, діяльність Europol, Frontex, ECTC	Посилення прикордонного контролю, обмін розвідувальною інформацією, боротьба з фінансуванням тероризму
Організація з безпеки і співробітництва в Європі	Програми протидії радикалізації, контроль обігу зброї, підготовка прикордонних служб	Виявлення каналів переміщення бойовиків, зміцнення міжвідомчої координації, підвищення ефективності національних систем безпеки

Джерело: сформовано автором на основі [65], [70], [68], [69], [82], [78], [79], [34], [50], [51], [64], [46], [53], [35], [57], [58], [59], [60], [36], [81], [31], [72], [63]

Формування міжнародно-правових механізмів боротьби з тероризмом значною мірою здійснюється в межах діяльності Організації Об'єднаних Націй, яка забезпечує нормативну основу глобальної антитерористичної політики, координацію діяльності держав і створення універсальної системи міжнародного співробітництва у сфері безпеки. Саме в межах ООН сформовано комплекс міжнародних конвенцій і резолюцій Ради Безпеки, що визначають обов'язкові стандарти криміналізації терористичної діяльності,

припинення її фінансування, обмеження мобільності терористичних мереж та посилення прикордонного контролю.

Вагомим кроком інституціоналізації глобальної системи протидії тероризму стало ухвалення резолюції Ради Безпеки ООН №1373 (2001), яка встановила універсальні зобов'язання держав щодо криміналізації фінансування терористичних актів, заморожування активів осіб і організацій, причетних до терористичної діяльності, припинення надання притулку бойовикам, ліквідації каналів вербування та постачання зброї, а також розширення міжнародного обміну оперативною інформацією між правоохоронними структурами [65]. Реалізація положень цієї резолюції сприяла формуванню глобальної архітектури фінансового моніторингу терористичної діяльності, створенню національних систем протидії фінансуванню тероризму та запровадженню механізмів санкційного контролю за міжнародними фінансовими потоками [25, с. 110].

Моніторинг виконання державами положень резолюції №1373 здійснюється Контртерористичним комітетом Ради Безпеки ООН (СТС), діяльність якого координується через Виконавчий директорат Комітету (CTED) [78]. Його функції охоплюють оцінювання ефективності національного антитерористичного законодавства, проведення експертних місій, визначення прогалів у системах безпеки держав і організацію міжнародної технічної допомоги [79]. Зокрема, у 2005–2006 роках експертні місії CTED здійснили комплексні оцінювання систем протидії тероризму в Марокко, Кенії, Албанії, Таїланді та Алжирі, за результатами яких державам було надано рекомендації щодо криміналізації фінансування тероризму, модернізації прикордонного контролю, посилення фінансового моніторингу та розвитку міжвідомчої координації правоохоронних органів [78].

Наступним етапом розвитку універсальної антитерористичної системи стало ухвалення резолюції Ради Безпеки ООН №2178 (2014), спрямованої на протидію діяльності іноземних бойовиків-терористів, які брали участь у збройних конфліктах на території Сирії та Іраку [70]. Документ передбачив

криміналізацію виїзду громадян за кордон з метою участі в терористичних організаціях, запровадження систем обробки пасажирських даних (PNR), посилення прикордонного контролю та розширення міжнародної співпраці правоохоронних органів щодо ідентифікації підозрюваних осіб [70]. Важливим доповненням до цих заходів стала резолюція Ради Безпеки ООН №2396 (2017), яка встановила міжнародні стандарти використання біометричних даних для виявлення терористів під час перетину державних кордонів [68].

Обмеження фінансових ресурсів терористичних організацій було забезпечене ухваленням резолюції Ради Безпеки ООН №2133 (2014), що заборонила виплату викупу за звільнення заручників, оскільки такі платежі використовувалися як один із ключових каналів фінансування діяльності міжнародних терористичних мереж [69]. Реалізація цієї резолюції сприяла зменшенню фінансових можливостей угруповань Al-Qaeda та ISIL у регіонах Близького Сходу та Північної Африки [25, с. 109].

Механізми міжнародного санкційного впливу реалізуються через діяльність санкційного комітету Ради Безпеки ООН щодо Al-Qaeda та ISIL, який забезпечує формування глобального санкційного списку осіб і організацій, причетних до терористичної діяльності [66]. До включених у цей список суб'єктів застосовуються заходи заморожування фінансових активів, заборона міжнародних поїздок та ембарго на постачання зброї, що суттєво обмежує можливості функціонування транснаціональних терористичних мереж [67].

Нормативне закріплення універсальної антитерористичної політики відображено у Глобальній контртерористичній стратегії ООН (2006), яка передбачає чотири ключові напрями діяльності: усунення причин радикалізації населення, запобігання терористичній діяльності, зміцнення потенціалу держав у сфері безпеки та забезпечення дотримання прав людини під час здійснення антитерористичних заходів [82]. У межах реалізації цієї стратегії було започатковано програми протидії насильницькому екстремізму

в країнах Африки, Близького Сходу та Центральної Азії, а також створено механізми міжнародної координації діяльності правоохоронних органів і прикордонних служб [25].

Практична реалізація окремих напрямів антитерористичної політики здійснюється через діяльність Управління ООН з наркотиків і злочинності (UNODC), яке забезпечує надання технічної допомоги державам у гармонізації кримінального законодавства з міжнародними антитерористичними стандартами, підготовку суддів і прокурорів щодо розгляду справ про терористичну діяльність та впровадження механізмів контролю фінансових операцій [25, с. 111].

Правоохоронний напрям міжнародної антитерористичної взаємодії забезпечується діяльністю Інтерполу, який підтримує функціонування глобальних інформаційних баз даних щодо осіб, причетних до терористичної діяльності, координує міжнародний розшук підозрюваних та сприяє проведенню спільних оперативних заходів [34]. Зокрема, у межах операції Neptune VI (2024) правоохоронні органи 14 держав здійснили мільйони перевірок через глобальні інформаційні системи Інтерполу, що дозволило ідентифікувати 81 особу, оголошену в міжнародний розшук, і провести 66 арештів осіб, пов'язаних із терористичною діяльністю [51]. Під час операції Neptune VII (2025) було здійснено понад 30 млн перевірок через бази даних Інтерполу, що сприяло затриманню 153 осіб та виявленню 57 осіб, пов'язаних із міжнародними терористичними мережами [50].

Функціонування глобального списку спостереження за терористами (Interpol Terrorism Watch List) забезпечує державам доступ до інформації про підозрюваних осіб, міжнародні ордери на арешт, викрадені паспорти та підроблені документи, що значно підвищує ефективність контролю транскордонного переміщення потенційних учасників терористичних організацій [64].

Безпека морських транспортних комунікацій підтримується через діяльність Міжнародної морської організації, яка сформувала універсальну

правову основу протидії морському тероризму [46]. Прийняття Конвенції SUA (1988) після захоплення судна *Achille Lauro* стало важливим етапом криміналізації актів насильства проти безпеки судноплавства, а ухвалення Протоколів 2005 року розширило сферу її застосування на випадки транспортування зброї масового ураження морськими маршрутами [53]. Важливим елементом практичної реалізації антитерористичних заходів стало впровадження Кодексу ISPS (2004), який передбачає створення систем охорони портів і суден, контроль доступу до об'єктів морської інфраструктури та оцінювання рівнів загроз терористичного характеру, що сприяло формуванню глобальної системи безпеки міжнародного судноплавства [46].

Військово-політичний вимір міжнародної протидії тероризму значною мірою формується діяльністю Організації Північноатлантичного договору, яка забезпечує координацію колективних оборонних заходів держав-членів Альянсу, розвиток спільних оперативних можливостей реагування на асиметричні загрози та формування системи військового стримування транснаціональних терористичних мереж [35]. Після терористичних атак 11 вересня 2001 року вперше в історії НАТО було активовано статтю 5 Вашингтонського договору про колективну оборону, що засвідчило визнання міжнародного тероризму загрозою стратегічного рівня [35]. У межах операції *Eagle Assist* (2001–2002) літаки системи раннього радіолокаційного виявлення AWACS здійснили понад 360 бойових вильотів загальною тривалістю близько 4300 годин патрулювання повітряного простору США, що стало першим практичним прикладом застосування механізму колективної безпеки Альянсу у відповідь на терористичну загрозу [59].

Протидія морським каналам переміщення терористичних груп і незаконних вантажів реалізовувалася в межах операції *Active Endeavour* (2001–2016) у Середземному морі, яка передбачала систематичний моніторинг морських комунікацій, супровід цивільних суден і перевірку підозрілих транспортних засобів [58]. У ході операції було здійснено перевірку понад 100 тисяч суден і проведено огляд понад 150 підозрілих кораблів, що сприяло

зменшенню ризиків транспортування зброї, вибухових матеріалів і бойовиків морськими маршрутами [62]. Подальшим розвитком морського антитерористичного компонента стала операція Sea Guardian (з 2016 року), яка передбачає розвідку морської обстановки, підтримку свободи судноплавства, боротьбу з незаконним обігом зброї та взаємодію з країнами Північної Африки і Близького Сходу у сфері морської безпеки [61].

Особливе значення у стримуванні міжнародних терористичних угруповань мала місія ISAF в Афганістані (2003–2014), що здійснювалася відповідно до мандату Ради Безпеки ООН із метою ліквідації інфраструктури організації Al-Qaeda та недопущення використання території держави як бази підготовки міжнародних терористів [35]. У межах діяльності місії було сформовано Афганські національні сили безпеки чисельністю понад 300 тисяч осіб, створено систему військової освіти та підготовки офіцерського складу, а також забезпечено функціонування державних інституцій безпеки у ключових регіонах країни [59]. Наступним етапом інституційної підтримки антитерористичних спроможностей партнерських держав стала місія NATO Mission Iraq (з 2018 року), спрямована на реформування системи військової освіти Іраку, підготовку штабних офіцерів, удосконалення оборонного планування та підвищення ефективності управління ресурсами сектору безпеки з метою протидії діяльності організації ISIS [57].

Важливу складову регіональної антитерористичної взаємодії забезпечує Європейський Союз, який формує спільну правову політику держав-членів у сфері запобігання радикалізації, боротьби з фінансуванням тероризму та контролю переміщення осіб через зовнішні кордони Шенгенської зони [36]. У межах реалізації Європейської контртерористичної стратегії (2005) визначено чотири ключові напрями діяльності: запобігання радикалізації населення, захист критичної інфраструктури, переслідування осіб, причетних до терористичної діяльності, та реагування на наслідки терористичних актів [81]. Практичними інструментами реалізації цієї стратегії стали впровадження системи обміну пасажирськими даними PNR, функціонування агентства

Europol, діяльність Frontex із контролю зовнішніх кордонів ЄС, а також створення Європейського центру боротьби з тероризмом (ЕСТС), який координує розслідування діяльності транснаціональних терористичних мереж і забезпечує оперативний обмін розвідувальною інформацією між державами-членами [81].

Регіональний безпековий вимір антитерористичної діяльності також реалізується в межах Організації з безпеки і співробітництва в Європі, яка здійснює підтримку держав у реформуванні національного законодавства, підготовці правоохоронних органів та зміцненні прикордонного контролю [31]. У межах програм ОБСЄ реалізуються проєкти протидії радикалізації молоді, запобігання використанню інтернет-простору для вербування терористів, удосконалення контролю за обігом стрілецької зброї та боєприпасів, а також розвиток механізмів міжвідомчої взаємодії у сфері кризового реагування [72]. Практичним прикладом такої діяльності є реалізація програм підготовки прикордонних служб держав Центральної Азії та Південно-Східної Європи, спрямованих на виявлення каналів незаконного переміщення бойовиків і матеріально-технічних ресурсів терористичних організацій [63].

Сукупність заходів, що реалізуються військово-політичними та регіональними організаціями, формує багаторівневу систему колективної безпеки, у межах якої поєднуються військові операції, правоохоронна координація, прикордонний контроль, фінансовий моніторинг і профілактика радикалізації населення, що істотно підвищує ефективність міжнародної протидії транснаціональним терористичним загрозам

Отже, діяльність міжнародних організацій відіграє визначальну роль у формуванні комплексної системи протидії міжнародному тероризму, поєднуючи нормативно-правове регулювання, санкційні механізми, інформаційний обмін, правоохоронну взаємодію та військово-політичні інструменти реагування. Узгоджені дії глобальних і регіональних інституцій сприяють підвищенню спроможності держав запобігати терористичним

загрозам, локалізувати їх наслідки та забезпечувати стабільність міжнародної безпеки в умовах транснаціональних викликів.

2.2 Діяльність національних органів безпеки та правоохоронних структур у протидії тероризму

Ефективність протидії міжнародному тероризму значною мірою визначається спроможністю національних органів безпеки та правоохоронних структур здійснювати своєчасне виявлення загроз, координацію міжвідомчої взаємодії та реалізацію превентивних і силових заходів реагування. Практика діяльності спеціальних служб різних держав свідчить, що сучасна модель антитерористичної діяльності базується на поєднанні розвідувально-аналітичної роботи, оперативно-розшукових заходів, контролю фінансових потоків, захисту критичної інфраструктури та міжнародного обміну інформацією. Особливого значення набуває інтеграція національних механізмів безпеки у систему міжнародного співробітництва, що дозволяє нейтралізувати транснаціональні терористичні мережі ще на етапі їх формування.

Важливу роль у системі протидії міжнародному тероризму в Україні відіграє Служба безпеки України, у структурі якої функціонує Антитерористичний центр як постійно діючий міжвідомчий координаційний орган державної системи боротьби з тероризмом [3]. Його діяльність регламентується положеннями Закону України «Про боротьбу з тероризмом» та відповідними указами Президента України, що визначають порядок взаємодії суб'єктів сектору безпеки і оборони під час реагування на терористичні загрози [9]. До складу координаційної системи Центру входять підрозділи Міністерства внутрішніх справ України, Національної поліції України, Збройних Сил України, Державної прикордонної служби України, Національної гвардії України, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, а також інші органи державної влади, залучені до

забезпечення національної безпеки [19]. Така організаційна модель забезпечує формування єдиного механізму оперативного реагування на загрози диверсійно-терористичного характеру та централізоване управління антитерористичними заходами на всій території держави [23].

Після початку збройної агресії Російської Федерації проти України у 2014 році Антитерористичний центр забезпечував координацію дій силових структур під час проведення антитерористичної операції на сході держави [1, с. 75]. У межах цієї діяльності здійснювалися перевірки осіб і транспортних засобів у прифронтових районах, блокувалися канали незаконного переміщення зброї та боєприпасів, проводилися заходи з виявлення агентурних мереж іноземних спецслужб, організовувався захист стратегічно важливих об'єктів енергетичної, транспортної та телекомунікаційної інфраструктури [3]. Координація міжвідомчої взаємодії дозволила сформувати узгоджену систему реагування на диверсійні загрози в умовах гібридного протистояння [14, с. 118].

Системний характер діяльності Антитерористичного центру підтверджується регулярним проведенням масштабних контрдиверсійних і перевірочних заходів у прикордонних і прифронтових регіонах України [3]. Протягом одного року було організовано близько 1500 спеціальних операцій, спрямованих на виявлення диверсійних груп, незаконних каналів постачання озброєння та осіб, причетних до підготовки терористичних актів [15]. Значна частина таких заходів проводилася поблизу районів активних бойових дій і стратегічних логістичних вузлів, що сприяло зменшенню ризиків атак проти об'єктів цивільної інфраструктури [15]. Окремим напрямом роботи стало проведення міжвідомчих навчань із відпрацювання алгоритмів реагування на сценарії захоплення заручників, підриву критично важливих об'єктів і здійснення диверсій у великих містах держави [3].

Важливе місце у діяльності Служби безпеки України посідає викриття агентурних мереж іноземних спецслужб, які здійснюють підготовку диверсій і підпалів об'єктів критичної інфраструктури [3]. У ході таких операцій

документуються канали фінансування підривної діяльності, встановлюються маршрути переміщення диверсійних груп, фіксуються спроби вербування громадян України для участі у підготовці терористичних актів [1, с. 32]. Реалізація превентивних заходів дає змогу нейтралізувати загрози на етапі їх формування та запобігати дестабілізації безпекової ситуації в державі [23].

Вагомий досвід координації антитерористичних заходів накопичено Федеральним бюро розслідувань США, зокрема в межах діяльності підрозділу Counterterrorism Division, який виконує функції центрального органу внутрішньої контртерористичної безпеки держави [40]. Після подій 11 вересня 2001 року цей підрозділ отримав розширені повноваження щодо моніторингу діяльності міжнародних терористичних організацій, аналізу каналів їх фінансування та координації оперативних розслідувань за участю федеральних, штатних і місцевих правоохоронних органів [42]. Важливим інструментом взаємодії стала мережа Joint Terrorism Task Forces, яка об'єднує федеральні структури та регіональні підрозділи поліції і забезпечує оперативний обмін інформацією щодо потенційних терористичних загроз [42].

Результати міжвідомчих операцій засвідчують ефективність цієї системи координації. У межах операції Smokescreen було викрито мережу незаконних фінансових переказів на користь організації Hezbollah, що діяла на території США протягом тривалого часу [42]. Проведення слідчих дій дозволило затримати учасників мережі та припинити функціонування одного з каналів фінансування терористичної діяльності за межами держави [42].

Прикладом узгодженої діяльності федеральних і регіональних правоохоронних структур стала операція Erste Säule, спрямована проти неонацистського угруповання Atomwaffen Division, діяльність якого розглядається у контексті сучасних загроз внутрішнього екстремізму та праворадикального насильства [42]. У ході спецоперації було затримано керівників організації, які координували кампанії залякування журналістів і громадських активістів із використанням погроз насильства та підпалів житлових будинків [42]. Ліквідація координаційного ядра угруповання

сприяла зменшенню ризиків поширення екстремістської діяльності та підготовки насильницьких нападів [42].

Ще одним прикладом діяльності Федерального бюро розслідувань стало запобігання терористичному нападу, пов'язаному з ідеологією ISIS, у штаті Північна Кароліна у 2026 році [41]. Використання агентурної мережі, цифрового моніторингу комунікацій і взаємодії з місцевими правоохоронними структурами дозволило встановити підготовку нападу на цивільні об'єкти під час масових заходів та здійснити затримання підозрюваного до початку реалізації злочинного плану [41]. Це підтверджує результативність превентивної моделі контртерористичної діяльності, орієнтованої на раннє виявлення загроз і нейтралізацію їх організаційної інфраструктури [76].

У структурі системи внутрішньої безпеки Великої Британії центральну роль у протидії терористичним загрозам виконує Служба безпеки Великої Британії MI5, яка забезпечує контррозвідувальний супровід державної політики у сфері боротьби з тероризмом [54]. Основними напрямками її діяльності є виявлення осіб, причетних до підготовки терористичних актів, моніторинг радикалізаційних процесів у суспільстві, аналіз каналів фінансування екстремістських мереж та попередження діяльності іноземних терористичних структур на території країни [54]. Аналітична робота служби базується на поєднанні агентурної інформації, цифрового моніторингу комунікацій, обробки відкритих джерел даних та результатів міжвідомчого обміну розвідувальною інформацією з поліцією і спеціальними підрозділами оборонного сектору [74].

Серед основних інструментів забезпечення внутрішньої безпеки держави є система раннього виявлення осіб, схильних до насильницької радикалізації, що дозволяє здійснювати профілактичні заходи ще до переходу таких осіб до активної фази підготовки терористичних актів [74]. У межах цієї діяльності застосовуються інструменти оцінювання рівня загроз, аналіз соціальних контактів підозрюваних осіб, а також вивчення інформаційної активності у цифровому середовищі [74]. Завдяки комплексному

використанню таких механізмів було попереджено десятки спроб підготовки терористичних атак на території держави, що свідчить про високий рівень ефективності контррозвідувального супроводу внутрішньої безпеки країни [52].

Реалізація аналітичних функцій служби відбувається у взаємозв'язку з державною контртерористичною стратегією CONTEST, яка охоплює чотири взаємопов'язані напрями: запобігання радикалізації населення, захист критичної інфраструктури, переслідування осіб, причетних до терористичної діяльності, та підготовку державних інституцій до реагування на надзвичайні ситуації [74]. У межах напрямку Prevent здійснюється робота з освітніми установами, місцевими громадами та соціальними службами щодо виявлення ознак радикалізації молоді, що дозволяє мінімізувати ризики залучення громадян до діяльності екстремістських організацій [74]. Напрямок Protect передбачає посилення контролю за транспортною інфраструктурою, енергетичними об'єктами та системами зв'язку, а напрям Prepare забезпечує формування алгоритмів реагування державних служб у разі виникнення кризових ситуацій терористичного характеру [74].

Окремим напрямом роботи служби виступає взаємодія з антитерористичними підрозділами поліції Великої Британії, зокрема Counter Terrorism Policing, що дозволяє забезпечувати оперативний супровід кримінальних розслідувань щодо осіб, причетних до підготовки терористичних актів [54]. Така взаємодія включає проведення спільних оперативних заходів, використання систем технічного спостереження, контроль фінансових операцій підозрюваних осіб та аналіз їх міжнародних контактів [54]. У результаті реалізації цих заходів було запобігнуто низці підготовлених атак із використанням саморобних вибухових пристроїв у великих містах держави, зокрема у Лондоні та Бірмінгемі [52].

Окрему увагу британські спецслужби приділяють протидії діяльності так званих «саморадикалізованих» осіб, які діють автономно без прямого організаційного зв'язку з міжнародними терористичними структурами [74].

Виявлення таких загроз здійснюється через аналіз поведінкових моделей у цифровому середовищі, моніторинг радикального контенту та взаємодію з провайдерами інтернет-послуг [74]. Це дозволяє своєчасно встановлювати потенційно небезпечних осіб і запобігати переходу до насильницьких дій на ранніх стадіях підготовки [74].

У системі протидії терористичним загрозам у Німеччині координаційні функції між федеральними та земельними правоохоронними структурами виконує Федеральне відомство кримінальної поліції Німеччини [32]. Його діяльність спрямована на організацію спільних розслідувань, аналіз оперативної інформації щодо діяльності екстремістських організацій, виявлення каналів фінансування тероризму та забезпечення інформаційної взаємодії між поліцією і розвідувальними службами держави [32]. Центральне місце у цій системі займає аналітична обробка даних щодо переміщення підозрюваних осіб територією Європейського Союзу та встановлення їх зв'язків із транснаціональними екстремістськими мережами [55].

Важливим елементом інституційної взаємодії у сфері антитерористичної діяльності стало створення Спільного антитерористичного центру G7+5 у Берліні, який об'єднує представників федеральної поліції, кримінальної поліції земель, розвідувальних служб та прикордонних органів [32]. Його функціонування забезпечує постійний обмін оперативною інформацією між відомствами, що дозволяє оперативно реагувати на зміну рівня терористичних загроз і координувати міжвідомчі дії у режимі реального часу [32]. Подібна модель взаємодії значно підвищує ефективність виявлення транснаціональних контактів екстремістських структур та запобігання їх діяльності на території держави [55].

Ефективність діяльності Федерального відомства кримінальної поліції підтверджується запобіганням діяльності так званої «Дюссельдорфської групи» у 2011 році, учасники якої планували здійснення вибухів у місцях масового перебування людей [44]. У ході розслідування було встановлено зв'язки членів групи з міжнародними терористичними організаціями, що

дозволило своєчасно припинити підготовку нападів та ліквідувати мережу їх логістичної підтримки [44]. Подібні заходи свідчать про значення аналітичної координації між різними рівнями правоохоронної системи держави [32].

Ще одним напрямом діяльності німецьких правоохоронних структур є протидія фінансуванню терористичних організацій через механізми фінансової розвідки та контроль банківських операцій підозрюваних осіб [71]. Аналіз транзакцій, міжнародних грошових переказів та благодійних фондів дозволяє встановлювати приховані канали матеріальної підтримки екстремістських мереж і блокувати їх функціонування на ранніх стадіях [71]. Застосування таких інструментів сприяє зменшенню ресурсної бази терористичних структур і обмежує можливості організації ними нових атак [71].

Генеральний директорат внутрішньої безпеки Франції є спеціальною службою французького розвідувального співтовариства та провідним органом національної контррозвідки, підпорядкованим Міністерству внутрішніх справ Французької Республіки [38]. Створений 12 травня 2014 року, він виконує ключові функції у сфері протидії тероризму, контррозвідувального забезпечення державної безпеки, виявлення екстремістських мереж і запобігання загрозам конституційному ладу держави [38].

Після серії терористичних атак у Франції у січні та листопаді 2015 року – нападів на редакцію Charlie Hebdo, магазин Hyper Cacher та координованих атак у Парижі 13 листопада – держава здійснила масштабну реформу системи внутрішньої безпеки, визначивши Генеральний директорат внутрішньої безпеки Франції центральним координаційним органом боротьби з тероризмом на національній території [38]. У межах цих змін було ухвалено закон про розвідку від 24 липня 2015 року, який легалізував використання сучасних технічних засобів збору інформації, зокрема перехоплення електронних комунікацій, застосування пристроїв контролю сигналів мобільного зв'язку IMSI-catchers, аналіз метаданих телефонних контактів та інтернет-активності, а також автоматизовану обробку цифрових комунікацій

осіб із підвищеним рівнем ризику радикалізації. Одночасно було криміналізовано участь громадян Франції у діяльності терористичних організацій за кордоном і запроваджено механізм адміністративної заборони виїзду до зон бойових дій на території Сирії та Іраку [38].

Запровадження зазначених змін дозволило сформувати централізовану систему раннього виявлення радикалізованих осіб, яка включає ведення спеціального переліку осіб категорії S-file, що перебувають під наглядом служб безпеки, постійний контроль осіб, які повернулися із зон бойових дій на Близькому Сході, а також розширення взаємодії між DGSI, антитерористичною прокуратурою Парижа та спеціалізованими підрозділами поліції [38]. Така модель дозволила забезпечити постійний моніторинг тисяч осіб із підвищеним рівнем ризику причетності до екстремістської діяльності та своєчасно виявляти ознаки підготовки терористичних нападів. У результаті комплексного застосування зазначених механізмів французькі спецслужби змогли попередити щонайменше 55 підготовлених терористичних змов після 2017 року [38].

Інституційним елементом модернізації антитерористичної системи Франції стало створення у 2017 році Національного центру координації розвідки та боротьби з тероризмом CNRRT, який функціонує при президентові держави та забезпечує стратегічну координацію діяльності внутрішніх і зовнішніх розвідувальних структур [56]. До системи взаємодії центру входять Генеральний директорат внутрішньої безпеки DGSI, зовнішня розвідка DGSE, військова розвідка DRM, підрозділи фінансової розвідки Tracfin, а також спеціалізовані аналітичні підрозділи Міністерства внутрішніх справ [56]. Функціонування цієї структури забезпечило перехід від фрагментованої моделі роботи спецслужб до системи щоденного централізованого обміну інформацією щодо переміщення іноземних бойовиків, фінансових потоків терористичних організацій та каналів поширення радикальної пропаганди.

Щоденна діяльність CNRRT передбачає аналіз сигналів про потенційні загрози, координацію спостереження за особами після звільнення з місць

позбавлення волі за терористичні злочини, встановлення контактів між окремими осередками екстремістських мереж у Франції та інших державах Європейського Союзу, а також формування інтегрованих аналітичних оцінок рівня терористичної загрози на національному рівні [56]. Завдяки функціонуванню цього центру було забезпечено підвищення швидкості реагування державних структур на сигнали про можливу підготовку нападів та посилено контроль за діяльністю осіб, які перебувають під адміністративним наглядом після відбуття покарання за терористичні злочини.

Окремим прикладом оперативної діяльності DGSI стало розслідування нападу поблизу собору Нотр-Дам у Парижі у 2017 році, коли нападник здійснив атаку на співробітників поліції із застосуванням холодної зброї. У межах проведених оперативно-розшукових заходів було встановлено зв'язки нападника з екстремістськими інформаційними ресурсами та каналами поширення радикальної пропаганди в інтернет-середовищі [38]. Аналіз цифрових контактів дозволив ідентифікувати інформаційні платформи, через які здійснювалася ідеологічна радикалізація нападника, що стало підставою для розширення перевірок осіб, пов'язаних із відповідними мережами, та посилення контролю за подібними каналами вербування.

Ізраїльська модель протидії міжнародному тероризму характеризується високим рівнем інтеграції діяльності служби внутрішньої безпеки Shin Bet з Армією оборони Ізраїлю, поліцією та органами цивільної адміністрації [73]. Система забезпечує оперативний обмін інформацією про діяльність терористичних осередків, переміщення їх учасників і канали постачання озброєння, що дозволяє здійснювати одночасні контртерористичні операції на різних напрямках загроз [73].

Однією з масштабних операцій служби стала серія координованих заходів у районі Вифлеєму на Західному березі річки Йордан, у ході яких було ліквідовано розгалужену мережу бойових осередків організації ХАМАС [73]. Операція включала близько 15 окремих рейдів, під час яких було затримано приблизно 50 учасників підпільної структури, вилучено стрілецьку зброю та

встановлено логістичні канали постачання озброєння. У ході допитів було встановлено факти вербування нових учасників, формування автономних бойових груп та підготовки нападів проти цивільного населення і сил безпеки, що дозволило запобігти реалізації серії стрілецьких атак і вибухів, які перебували на завершальному етапі підготовки [73].

Серйозною загрозою безпеці держави стала також спроба організації серії вибухів у громадському транспорті поблизу Тель-Авіва, коли було виявлено п'ять вибухових пристроїв із таймерами, призначених для синхронної детонації [73]. Після інциденту було проведено масштабні перевірки транспортної інфраструктури, встановлено коло причетних осіб та здійснено їх затримання. Одночасно розширено контртерористичні операції у районах Західного берега, звідки координувалася підготовка нападу, що дозволило локалізувати загрозу повторних атак і посилити контроль за переміщенням підозрюваних осіб між регіонами.

Про транснаціональний характер діяльності терористичних мереж свідчить також викриття осередку на Західному березі, який координувався іноземними кураторами з території Лівану [73]. У ході оперативних заходів було встановлено, що організатор мережі проходив підготовку за межами держави та здійснював вербування нових учасників через соціальні мережі та цифрові комунікаційні платформи. Під час операції було затримано учасників групи, які проходили вогневу підготовку та здійснювали збір розвідувальної інформації щодо потенційних об'єктів нападу, що дозволило припинити діяльність каналу зовнішнього управління локальними терористичними структурами та запобігти реалізації підготовлених атак.

Таблиця 2.2

Діяльність національних органів безпеки у протидії тероризму

Країна	Орган безпеки	Основні напрями діяльності	Приклади реалізованих заходів	Особливості моделі протидії
Україна	СБУ, Антитерористичний центр	Координація міжвідомчих операцій,	Проведення близько 1500 спецоперацій у	Централізована координація сектору

		контрдиверсійна діяльність, захист критичної інфраструктури, викриття агентурних мереж	прифронтових регіонах; блокування каналів постачання зброї; виявлення диверсійних груп	безпеки в умовах гібридної війни
США	FBI Counterterrorism Division, Joint Terrorism Task Forces	Моніторинг терористичних мереж, фінансова розвідка, міжвідомча взаємодія, превентивні затримання	Операція Smokescreen проти фінансування Hezbollah; операція Erste Säule проти Atomwaffen Division; запобігання нападу у Північній Кароліні	Розгалужена міжвідомча мережа взаємодії федерального та регіонального рівнів
Велика Британія	MI5, Counter Terrorism Policing	Виявлення радикалізації, контроль комунікацій, аналіз фінансування екстремізму, профілактична робота з населенням	Попередження понад 40 підготовлених атак після 2017 року; реалізація стратегії CONTEST	Система раннього виявлення радикалізації та превентивного втручання
Німеччина	Федеральне відомство кримінальної поліції (BKA), центр G7AZ	Координація між федеральними та земельними структурами, фінансова розвідка, аналітичний обмін даними	Запобігання діяльності «Дюссельдорфської групи»; блокування каналів фінансування екстремістських мереж	Інтегрована міжвідомча аналітична координація у межах європейського простору безпеки
Франція	DGSI, CNRLT	Контроль радикалізованих осіб, цифровий моніторинг, стратегічна координація розвідслужб	Попередження щонайменше 55 терористичних змов після 2017 року; запровадження системи S-file	Централізована модель стратегічної координації внутрішніх і зовнішніх розвідструктур
Ізраїль	Shin Bet	Оперативні рейди проти терористичних осередків, контроль	Ліквідація мережі ХАМАС у районі Вифлеєму; запобігання вибухам у	Високий рівень інтеграції спецслужб з

		переміщення бойовиків, ліквідація каналів постачання зброї	транспорті поблизу Тель-Авіва	армією та поліцією
--	--	--	-------------------------------	--------------------

Джерело: сформовано автором на основі [3], [15], [40], [41], [42], [52], [54], [32], [44], [45], [55], [38], [56], [73], [74]

Отже, аналіз діяльності національних органів безпеки та правоохоронних структур України, США, Великої Британії, Німеччини, Франції та Ізраїлю засвідчує, що ефективність протидії міжнародному тероризму забезпечується завдяки міжвідомчій координації, поєднанню розвідувально-аналітичних і превентивних заходів, використанню технологій моніторингу комунікацій і фінансових потоків та функціонуванню спеціалізованих координаційних центрів. Досвід цих держав підтверджує, що результативна антитерористична діяльність ґрунтується на централізованому управлінні безпековими структурами, постійному інформаційному обміні та своєчасному реагуванні на транснаціональні загрози

2.3 Аналіз сучасних інструментів і методів боротьби з тероризмом

Протидія міжнародному тероризму на практичному рівні ґрунтується на поєднанні фінансових, інформаційних, розвідувальних, правоохоронних і технологічних інструментів. Їх застосування дозволяє не тільки реагувати на вже вчинені терористичні акти, а й виявляти загрози на етапі підготовки, блокувати фінансування терористичних структур, контролювати переміщення підозрюваних осіб і обмежувати доступ терористичних організацій до сучасних технологій, зброї та небезпечних матеріалів.

Таблиця 2.3

Основні сучасні інструменти протидії міжнародному тероризму та їх функціональне призначення

Інструмент протидії	Основні механізми реалізації	Практичний результат застосування
Фінансовий моніторинг (FATF, санкції ООН)	KYC-процедури, STR-звіти, замороження активів, санкційні списки Комітету 1267/2253	Блокування фінансування терористичних організацій та обмеження їх ресурсної бази
Біометричні системи ідентифікації	AFIS, розпізнавання обличчя, ДНК-реєстри, прикордонні біометричні перевірки	Встановлення осіб іноземних бойовиків та попередження їх повторного переміщення
Бази даних Інтерполу	SLTD, Red Notice, Diffusion, біометричні реєстри	Міжнародний розшук підозрюваних і контроль використання підроблених документів
Цифрова криміналістика	Аналіз мобільних пристроїв, соцмереж, darknet, криптовалютних транзакцій	Виявлення каналів координації атак і фінансування терористичних мереж
Розвідувальний аналіз (HUMINT, SIGINT, OSINT)	Агентурні джерела, перехоплення комунікацій, моніторинг відкритих джерел	Раннє виявлення підготовки терористичних актів і структури угруповань
Контроль новітніх технологій	Моніторинг криптовалют, Counter-UAS системи, цифровий аналіз комунікацій	Обмеження використання технологій терористичними організаціями
Контроль матеріалів подвійного використання (РБ ООН №1540)	Експортний контроль, ліцензування передач технологій, митний нагляд	Запобігання доступу терористичних структур до компонентів зброї масового ураження

Джерело: сформовано автором на основі [20], [34], [43], [50], [51], [64], [65], [66], [67], [68], [70], [71], [77], [80], [81], [82]

Фінансовий моніторинг виступає базовим інструментом інституційної протидії міжнародному тероризму, оскільки функціонування терористичних організацій безпосередньо залежить від наявності стабільних каналів фінансування, що забезпечують вербування нових учасників, придбання озброєння, логістичне забезпечення, переміщення бойовиків через державні кордони, виготовлення підроблених документів та підтримку інформаційно-пропагандистської діяльності [49]. Формування глобальної системи боротьби з фінансуванням тероризму здійснюється на основі стандартів Financial Action

Task Force, резолюцій Ради Безпеки ООН №1373 2001 року [65] та №2462 2019 року [66], а також санкційного механізму Комітету Ради Безпеки ООН 1267/2253 щодо ІДІЛ [67] та «Аль-Каїди», які визначають обов'язок держав створювати ефективні правові механізми виявлення та блокування фінансових потоків терористичних структур [68].

Резолюція Ради Безпеки ООН №1373 передбачає обов'язкову криміналізацію фінансування терористичної діяльності незалежно від факту здійснення конкретного терористичного акту, що дозволяє застосовувати заходи відповідальності вже на етапі підготовчих дій [65]. Водночас резолюція №2462 деталізує механізми запобігання використанню фінансових систем для підтримки терористичних мереж та встановлює вимоги щодо посилення міжнародної співпраці між державами у сфері фінансової розвідки [82]. Практична реалізація цих положень передбачає створення підрозділів фінансової розвідки, впровадження процедур ідентифікації клієнтів фінансових установ, моніторинг підозрілих транзакцій та застосування механізмів негайного замороження активів осіб і організацій, причетних до фінансування тероризму [20].

Застосування стандартів FATF забезпечує формування багаторівневої системи контролю фінансових операцій, у межах якої банки, небанківські фінансові установи, страхові компанії та платіжні системи здійснюють перевірку клієнтів відповідно до процедур KYC, аналізують транскордонні перекази, формують STR-повідомлення про підозрілі фінансові операції та проводять постійний моніторинг відповідності клієнтів міжнародним санкційним спискам [71]. Особлива увага приділяється діяльності некомерційних організацій, альтернативних систем грошових переказів, криптовалютних платформ та підприємств малого бізнесу, які можуть використовуватися для прихованого фінансування терористичних структур через складні схеми легалізації коштів [82].

Значну роль у системі фінансового стримування терористичних організацій відіграють цільові санкційні механізми Ради Безпеки ООН, що

передбачають замороження активів, заборону міжнародних поїздок і ембарго на постачання ресурсів особам та організаціям, включеним до санкційних списків [66]. Станом на 2025 рік санкційний список щодо ІДІЛ та «Аль-Каїди» містив 254 фізичні особи та 89 організацій, що демонструє системний характер застосування цього механізму [68]. Реалізація санкцій здійснюється через імплементацію відповідних рішень у національні правові системи держав, що дозволяє блокувати банківські рахунки підозрюваних осіб, обмежувати фінансові операції пов'язаних із ними компаній та припиняти діяльність організацій, які використовуються як інструменти фінансування терористичних мереж [20].

Окремим напрямом фінансового контролю є діяльність Моніторингової групи Комітету 1267/2253, яка здійснює системний аналіз джерел фінансування ІДІЛ та «Аль-Каїди», включаючи незаконну торгівлю нафтою, культурними цінностями, використання криптовалютних операцій, тіньових платіжних платформ і благодійних структур [66]. Результати таких досліджень використовуються державами для вдосконалення національних механізмів фінансового контролю, виявлення нових каналів матеріального забезпечення терористичних організацій та запобігання використанню міжнародної фінансової системи в інтересах екстремістських мереж [82].

Встановлення особи за біометричними параметрами стало важливим інструментом протидії міжнародному тероризму, оскільки такі технології дають змогу ідентифікувати людину незалежно від використання підроблених документів, змінених персональних даних або багаторазових спроб перетину державних кордонів під різними ідентифікаційними параметрами. Застосування біометричних технологій базується на використанні індивідуальних фізіологічних характеристик людини, зокрема відбитків пальців, параметрів обличчя, райдужної оболонки ока, геометрії кисті руки та ДНК-профілів, що забезпечує високий рівень точності ідентифікації осіб, причетних до діяльності терористичних організацій або пов'язаних із транснаціональними екстремістськими мережами.

Практика прикордонного контролю та міграційного адміністрування свідчить про активне впровадження біометричних систем у процедури перевірки осіб під час перетину державного кордону [81]. Такі перевірки проводяться шляхом автоматизованого зіставлення біометричних параметрів із міжнародними базами даних підозрюваних осіб, іноземних бойовиків та учасників терористичних угруповань [34]. Це дозволяє своєчасно виявляти осіб, які намагаються повернутися з районів бойових дій або використовують альтернативні маршрути переміщення для уникнення контролю з боку правоохоронних органів [43].

Оперативний обмін інформацією між державами забезпечується насамперед через інформаційні ресурси Інтерполу, які використовуються правоохоронними органами більш ніж 190 країн світу [34]. База викрадених і втрачених проїзних документів SLTD застосовується прикордонними службами для перевірки паспортів у режимі реального часу та дозволяє встановлювати факти використання підроблених або викрадених документів особами, причетними до діяльності терористичних організацій [50]. Важливим інструментом є також біометрична база даних Інтерполу, що містить відбитки пальців, фотографії та інші ідентифікаційні параметри осіб, пов'язаних із терористичною діяльністю, а також система повідомлень Red Notice і Diffusion, які забезпечують міжнародний розшук підозрюваних та встановлення їхнього місцезнаходження [64].

Повернення іноземних терористичних бойовиків після завершення активної фази бойових дій на території Сирії та Іраку стало одним із факторів активізації використання біометричних інструментів на міжнародному рівні [70]. Використання автоматизованих систем ідентифікації дозволило встановлювати їхню особу навіть у випадках зміни документів, використання фальшивих паспортів або приховування попередніх маршрутів переміщення через транзитні держави [34].

Застосування автоматизованих дактилоскопічних систем AFIS значно розширює можливості правоохоронних органів щодо встановлення осіб,

причетних до терористичної діяльності [34]. Такі системи використовуються під час розслідування терористичних актів, ідентифікації осіб, причетних до виготовлення вибухових пристроїв, а також встановлення контактів між учасниками терористичних мереж [37, с. 3]. Додатковим інструментом виступають генетичні реєстри ДНК-профілів, що застосовуються для встановлення осіб, причетних до бойових дій у зонах конфліктів, ідентифікації загиблих учасників терористичних організацій та підтвердження їхньої участі у діяльності екстремістських структур [37, с. 7].

Системи автоматичного розпізнавання обличчя активно впроваджуються у місцях масового перебування людей, транспортних вузлах, міжнародних аеропортах та прикордонних пунктах пропуску як елемент превентивного контролю [81]. Такі системи дозволяють оперативно встановлювати місцезнаходження осіб, які перебувають у міжнародному розшуку, а також виявляти їхні контакти з іншими учасниками терористичних мереж під час пересування територією держав [34].

Поряд із біометричними технологіями важливе місце займає цифрова криміналістика, яка використовується для документування терористичної діяльності у цифровому середовищі [34]. Її застосування передбачає аналіз мобільних телефонів, комп'ютерної техніки, зовнішніх накопичувачів інформації, зашифрованих каналів зв'язку, електронної пошти, акаунтів у соціальних мережах та ресурсів darknet, через які здійснюється координація діяльності терористичних структур [81]. Отримані таким способом цифрові докази дозволяють встановлювати структуру терористичних організацій, канали їх фінансування, маршрути переміщення учасників і характер взаємодії між окремими осередками екстремістських мереж [82].

Міжнародну координацію діяльності правоохоронних органів у сфері роботи з цифровими доказами забезпечує програма INTERPOL CT-TECH, спрямована на підвищення спроможності держав здійснювати аналіз онлайн-пропаганди, виявляти канали вербування через соціальні мережі та встановлювати осіб, причетних до підготовки терористичних актів із

використанням цифрових технологій [77]. Реалізація цієї програми забезпечує формування міжнародних масивів цифрових слідів діяльності терористичних організацій та їх використання під час проведення транснаціональних розслідувань [34].

Використання криптовалют як альтернативного каналу фінансування терористичних структур стало підставою для активного застосування інструментів цифрової криміналістики у сфері аналізу фінансових транзакцій [20]. Виявлення таких операцій дозволяє встановлювати зв'язки між окремими осередками терористичних організацій та блокувати фінансові канали їх діяльності на ранніх етапах функціонування [49].

Поєднання біометричних систем, міжнародних баз даних Інтерполу та інструментів цифрової криміналістики створює можливість встановлення транснаціональних контактів між учасниками терористичних мереж, відстеження їх переміщення територією різних держав, виявлення каналів вербування та координації нападів, а також формування доказової бази для притягнення причетних осіб до кримінальної відповідальності [34]. Саме інтеграція цих інструментів у діяльність правоохоронних і розвідувальних структур дозволяє забезпечити ефективне попередження терористичних загроз на ранніх етапах їх формування [77].

Розвідувальний аналіз виступає ключовим інструментом раннього виявлення терористичних загроз, оскільки дозволяє встановлювати наміри, структуру, логістичні можливості та канали взаємодії терористичних організацій ще до переходу ними до активної фази підготовки нападів [76]. Його ефективність забезпечується інтегрованим використанням агентурної розвідки HUMINT, електронної розвідки SIGINT та аналізу відкритих джерел OSINT, які формують багаторівневу систему збору, перевірки та інтерпретації інформації про діяльність транснаціональних екстремістських мереж [40]. Практика США демонструє, що координація цих напрямів здійснюється через міжвідомчі структури Joint Terrorism Task Forces, до складу яких входять представники FBI, CIA, NSA, Міністерства внутрішньої безпеки та місцевих

правоохоронних органів, що забезпечує об'єднання оперативної інформації різних джерел у єдину аналітичну систему [42].

Агентурна розвідка HUMINT передбачає отримання інформації через інформаторів, представників місцевих громад, осіб із найближчого соціального оточення підозрюваних, затриманих учасників терористичних структур, а також осіб, залучених до логістичного забезпечення їх діяльності [76]. У практиці Великої Британії такі заходи реалізуються службою MI5 через систему Prevent Programme, яка дозволяє виявляти осіб на ранніх стадіях радикалізації у навчальних закладах, релігійних громадах та місцевих соціальних середовищах [74]. Значну роль HUMINT відіграє і в діяльності ізраїльських служб Mossad та Shin Bet, які використовують агентурне проникнення у структури ХАМАС і «Ісламського джихаду» для встановлення місць зберігання ракетного озброєння, тунельної інфраструктури та каналів фінансування через благодійні фонди [73].

Перехоплення електронних сигналів і цифрових комунікацій у межах SIGINT забезпечує встановлення структури терористичних мереж, ідентифікацію координаторів операцій, аналіз ієрархії управління угрупованнями та визначення напрямів фінансування їх діяльності [40]. У США такі функції виконує Агентство національної безпеки, яке здійснює аналіз глобального інтернет-трафіку, супутникових каналів зв'язку та метаданих мобільних комунікацій відповідно до положень Foreign Intelligence Surveillance Act [76]. У Великій Британії аналогічні завдання реалізує служба GCHQ через систему Tempora, що дозволяє здійснювати моніторинг транскордонних потоків цифрової інформації та виявляти комунікаційні зв'язки між осередками міжнародних терористичних організацій у різних регіонах світу [74].

Зростання ролі цифрового середовища у діяльності терористичних організацій зумовило посилення значення OSINT як інструменту виявлення ознак радикалізації та підготовки насильницьких дій [81]. У Німеччині Федеральне відомство з охорони конституції використовує моніторинг

соціальних платформ Telegram, TikTok та YouTube для виявлення пропагандистських матеріалів ісламістських угруповань та праворадикальних екстремістських спільнот [55]. У США підрозділи FBI Internet Operations Section здійснюють аналіз відкритих цифрових ресурсів для встановлення осіб, залучених до онлайн-вербування та поширення інструкцій щодо виготовлення саморобних вибухових пристроїв [42].

Паралельно з використанням класичних розвідувальних методів суттєвого значення набуває контроль використання новітніх технологій терористичними організаціями, які активно застосовують криптовалютні платформи, зашифровані канали зв'язку, безпілотні літальні апарати, darknet-ресурси, системи анонізації цифрового трафіку та онлайн-інструменти дистанційного вербування [81]. У країнах альянсу Five Eyes функціонує система інтегрованого аналізу SIGINT та GEOINT-даних, що дозволяє відстежувати маршрути переміщення бойовиків між Близьким Сходом, Північною Африкою та державами Європи, а також контролювати криптовалютні транзакції, пов'язані з фінансуванням терористичних мереж [76].

Застосування правоохоронними органами інструментів цифрового моніторингу дозволяє встановлювати маршрути переміщення криптовалютних активів, ідентифікувати адміністраторів екстремістських онлайн-ресурсів, виявляти канали розповсюдження радикального контенту та документувати діяльність осіб, залучених до дистанційної підготовки терористичних атак [34]. У межах програми INTERPOL CT-TECH правоохоронні органи держав отримують доступ до методик цифрової криміналістики, аналізу мобільних пристроїв та відновлення зашифрованих даних, що дозволяє встановлювати структуру міжнародних терористичних мереж і їх логістичні зв'язки [77].

Особливу загрозу становить можливість використання терористичними організаціями безпілотних літальних апаратів для проведення розвідувальних операцій, транспортування вибухових пристроїв та здійснення атак на об'єкти

критичної інфраструктури [80]. У США Міністерство внутрішньої безпеки впроваджує системи Counter-UAS для захисту аеропортів, енергетичних об'єктів і місць масового перебування людей [42]. В Ізраїлі застосовуються автоматизовані комплекси Drone Dome, які забезпечують виявлення малорозмірних повітряних цілей та придушення сигналів управління безпілотниками поблизу стратегічних об'єктів [73].

Важливим напрямом міжнародної безпекової політики залишається запобігання доступу терористичних організацій до зброї масового ураження та матеріалів подвійного призначення [80]. Резолюція Ради Безпеки ООН №1540 встановлює обов'язок держав запобігати передачі недержавним акторам ядерних, хімічних і біологічних матеріалів, а також технологій їх виробництва, транспортування або використання [80]. У країнах Європейського Союзу реалізація цих вимог здійснюється через Регламент ЄС 2021/821 щодо контролю експорту товарів подвійного використання, який передбачає ліцензування поставок відповідної продукції та перевірку кінцевих споживачів [81].

Практична реалізація зазначених заходів у США забезпечується через систему Export Administration Regulations та діяльність Bureau of Industry and Security, що здійснює контроль передач технологій подвійного використання у сфері ядерної енергетики, біотехнологій і хімічної промисловості [80]. В Україні функціонування державної системи експортного контролю передбачає ліцензування міжнародних передач товарів військового та подвійного використання, митний контроль транзиту небезпечних матеріалів та перевірку суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності у сфері оборонних технологій відповідно до міжнародних зобов'язань держави у сфері нерозповсюдження [23].

Додатковим інструментом протидії таким загрозам виступає міжнародна координація діяльності держав у межах Комітету Ради Безпеки ООН 1540, який здійснює моніторинг виконання державами зобов'язань щодо запобігання розповсюдженню небезпечних матеріалів серед недержавних

акторів [80]. На основі підготовлених національних звітів держави вдосконалюють системи прикордонного контролю, запроваджують механізми перевірки кінцевого використання продукції подвійного призначення та посилюють взаємодію між митними органами і спецслужбами [80].

Комплексне поєднання HUMINT, SIGINT і OSINT із заходами контролю використання новітніх технологій та механізмами запобігання доступу терористичних організацій до зброї масового ураження формує багаторівневу систему раннього реагування на терористичні загрози, яка дозволяє своєчасно виявляти підготовку атак, блокувати матеріально-технічну базу екстремістських структур та обмежувати можливості використання ними високотехнологічних засобів ураження [76].

Отже, проведений аналіз засвідчує, що сучасна система протидії міжнародному тероризму базується на комплексному застосуванні фінансового моніторингу, біометричних технологій і міжнародних інформаційних баз даних, цифрової криміналістики, розвідувальних інструментів HUMINT, SIGINT та OSINT, а також механізмів контролю обігу матеріалів подвійного використання. Узгоджене використання зазначених інструментів забезпечує своєчасне виявлення терористичних загроз, обмеження ресурсної бази терористичних організацій і підвищення ефективності міжнародної взаємодії держав у сфері безпеки, що формує багаторівневу систему запобігання транснаціональним проявам тероризму.

Висновки до розділу II

У другому розділі було досліджено інституційні та організаційні механізми протидії міжнародному тероризму, проаналізовано діяльність міжнародних організацій, національних органів безпеки та сучасні інструменти боротьби з терористичними загрозами. Проведений аналіз дозволив встановити, що ефективність антитерористичної діяльності залежить від поєднання міжнародної координації, міжвідомчої взаємодії та використання сучасних технологічних і розвідувальних механізмів реагування.

Визначено, що міжнародні організації формують основу глобальної системи протидії тероризму через розроблення нормативно-правових стандартів, санкційних механізмів, програм безпекової співпраці та систем міжнародного інформаційного обміну. Діяльність Організації Об'єднаних Націй, НАТО, Європейського Союзу, Інтерполу, ОБСЄ та інших міжнародних структур сприяє координації дій держав у сфері боротьби з фінансуванням тероризму, контролю переміщення бойовиків, захисту критичної інфраструктури та протидії радикалізації населення. Встановлено, що багаторівнева модель міжнародної взаємодії забезпечує підвищення ефективності реагування на транснаціональні загрози та формує єдину архітектуру глобальної безпеки.

Проаналізовано діяльність національних органів безпеки та правоохоронних структур України, США, Великої Британії, Німеччини, Франції та Ізраїлю у сфері протидії тероризму. Доведено, що результативність антитерористичної політики значною мірою забезпечується централізованою координацією силових структур, функціонуванням спеціалізованих координаційних центрів, інтеграцією розвідувальної та аналітичної діяльності, а також постійним міжвідомчим обміном інформацією. Важливе значення мають превентивні механізми раннього виявлення радикалізації, контроль фінансових потоків, цифровий моніторинг комунікацій і застосування

оперативно-розшукових заходів для нейтралізації загроз ще на етапі їх підготовки.

Дослідження сучасних інструментів боротьби з міжнародним тероризмом засвідчило, що ключову роль у забезпеченні безпеки відіграють фінансовий моніторинг, біометричні системи ідентифікації, міжнародні бази даних Інтерполу, цифрова криміналістика, а також методи HUMINT, SIGINT та OSINT. Встановлено, що інтеграція технологічних інструментів із діяльністю правоохоронних і розвідувальних структур дозволяє здійснювати раннє виявлення терористичних загроз, встановлювати канали фінансування екстремістських мереж, контролювати переміщення підозрюваних осіб і формувати доказову базу для кримінального переслідування причетних до терористичної діяльності.

Особливу увагу приділено проблемі використання терористичними організаціями сучасних цифрових технологій, криптовалют, соціальних мереж та зашифрованих каналів комунікації. Визначено, що трансформація форм і методів діяльності терористичних структур потребує постійного вдосконалення механізмів кібербезпеки, міжнародного інформаційного обміну та адаптації національних систем безпеки до нових гібридних загроз.

Отже, ефективна протидія міжнародному тероризму можлива лише за умов комплексного поєднання міжнародних, національних, правоохоронних, фінансових, інформаційних і технологічних механізмів. Сучасна система боротьби з тероризмом має базуватися на високому рівні міжнародної координації, превентивному підході до нейтралізації загроз, використанні сучасних аналітичних технологій та постійному вдосконаленні інституційної спроможності держав реагувати на транснаціональні виклики безпеці.

РОЗДІЛ III

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ПРОТИДІЇ МІЖНАРОДНОМУ ТЕРОРИЗМУ

3.1 Основні виклики та проблеми у боротьбі з міжнародним тероризмом

У результаті проведеного дослідження було виявлено основні виклики та проблеми у боротьбі з міжнародним тероризмом, які впливають на ефективність реалізації міжнародної антитерористичної політики та ускладнюють функціонування механізмів міждержавної взаємодії у сфері безпеки. Їх наявність свідчить про необхідність удосконалення правових, інституційних і технологічних засад протидії терористичним загрозам з урахуванням змін характеру діяльності сучасних терористичних організацій.

Таблиця 3.1

Основні виклики та проблеми у боротьбі з міжнародним тероризмом

Основний виклик	Характер прояву	Наслідки для міжнародної антитерористичної діяльності
Відсутність єдиного міжнародно-правового визначення тероризму	Різні підходи держав і регіональних організацій до трактування поняття	Ускладнення екстрадиції, санкційної політики та формування єдиної правової бази
Транснаціональний характер діяльності терористичних організацій	Використання різних держав для вербування, фінансування та підготовки атак	Послаблення ефективності національних механізмів безпеки
Мережева структура терористичних угруповань	Автономність регіональних осередків і децентралізація управління	Ускладнення виявлення центрів прийняття рішень і ліквідації організацій
Використання територій зі слабким державним контролем	Формування логістичних баз і маршрутів переміщення бойовиків	Розширення географії діяльності терористичних мереж
Цифровізація терористичної діяльності	Застосування месенджерів, соцмереж, криптовалют і онлайн-пропаганди	Зростання складності моніторингу та попередження загроз
Онлайн-радикалізація населення	Формування екстремістських	Поява автономних виконавців терористичних актів

	переконань через цифрове середовище	
Використання технологій штучного інтелекту	Автоматизація пропаганди та створення маніпулятивного контенту	Посилення інформаційно-психологічного впливу на суспільство
Порушення балансу між безпекою та правами людини	Розширення повноважень спецслужб і цифрового контролю	Ризики обмеження громадянських свобод і ускладнення міжнародної співпраці
Нерівномірний рівень антитерористичних спроможностей держав	Відмінності у технічному забезпеченні та інституційній спроможності	Формування «вразливих регіонів» для діяльності терористичних структур

Джерело: сформовано автором на основі [1], [2], [4], [6], [8], [14], [16], [17], [25], [26], [28], [30], [33], [34], [35], [36], [40], [42], [49], [55], [60], [65], [70], [76], [77], [80], [81], [82]

Проблема відсутності єдиного загально визнаного міжнародно-правового визначення тероризму залишається суттєвим фактором, що ускладнює формування ефективної глобальної системи протидії цьому явищу [4, с. 6]. Попри значну кількість універсальних конвенцій Організації Об'єднаних Націй, спрямованих на боротьбу з окремими проявами терористичної діяльності, держави не змогли виробити узгоджене трактування тероризму через політичні розбіжності щодо кваліфікації національно-визвольних рухів, застосування сили державами та меж допустимого збройного опору [2, с. 428]. Саме ці розбіжності тривалий час перешкоджають ухваленню Всеохоплюючої конвенції ООН про міжнародний тероризм, яка могла б сформувати єдину нормативну основу міжнародної антитерористичної політики [82].

Формування різних підходів до визначення тероризму призводить до фрагментації міжнародного правового регулювання у цій сфері, оскільки держави змушені орієнтуватися переважно на галузеві конвенції, що охоплюють лише окремі види терористичних злочинів, зокрема захоплення повітряних суден, фінансування тероризму, незаконні дії проти морського судноплавства або використання вибухових пристроїв [47]. Подібна ситуація

обмежує можливість формування універсального механізму кримінального переслідування осіб, причетних до терористичної діяльності, та ускладнює вироблення єдиної міжнародної практики правозастосування [49].

Практика міжнародної правової допомоги демонструє, що розбіжності у визначенні тероризму безпосередньо впливають на ефективність процедур екстрадиції осіб, підозрюваних у вчиненні терористичних злочинів [39]. У низці випадків держави відмовляються передавати таких осіб іншим країнам через різне трактування характеру вчинених дій або їх кваліфікацію як політичних злочинів [33]. Це створює ситуації, за яких окремі території фактично перетворюються на безпечні юрисдикції для перебування осіб, причетних до діяльності терористичних організацій, що суттєво ускладнює міжнародне кримінальне переслідування [14, с. 120].

Реалізація санкційних режимів Ради Безпеки ООН також ускладнюється відсутністю універсального визначення тероризму, оскільки держави по-різному оцінюють характер діяльності окремих організацій або осіб, включених до санкційних списків [65]. Це впливає на ефективність механізмів заморожування активів, обмеження пересування та контролю фінансових потоків, що використовуються для підтримки терористичної діяльності [67]. У результаті міжнародна санкційна політика у сфері боротьби з тероризмом реалізується нерівномірно, що знижує її загальну результативність [68].

Важливим аспектом залишається і те, що різні регіональні організації застосовують власні підходи до визначення тероризму [25, с. 112]. Зокрема, правові акти Європейського Союзу, Африканського Союзу та Організації американських держав містять відмінні формулювання цього поняття, що формує неоднорідність регіональних правових режимів у сфері протидії терористичним загрозам [81]. Така нормативна багатовекторність ускладнює формування єдиного міжнародного правового простору боротьби з тероризмом і потребує подальшої координації зусиль держав на глобальному рівні [31].

Окремого значення набуває транснаціональний характер діяльності терористичних організацій, який істотно впливає на ефективність міжнародної системи протидії цим загрозам [28, с. 191]. Функціонування таких структур відбувається поза межами однієї держави та передбачає використання різних територій для реалізації окремих етапів їх діяльності, включаючи вербування нових учасників, підготовку бойовиків, накопичення фінансових ресурсів і безпосереднє планування терористичних актів [26, с. 147].

Організаційна побудова сучасних терористичних угруповань дедалі частіше базується на мережевому принципі, що забезпечує їх високу адаптивність до змін безпекового середовища та дозволяє зберігати функціональну спроможність навіть після ліквідації центральних керівних структур [30, с. 119]. Окремі регіональні осередки здатні діяти автономно, підтримуючи ідеологічну єдність через цифрові канали комунікації та використовуючи глобальні інформаційні ресурси для координації діяльності [76]. Це значно ускладнює ідентифікацію центрів прийняття рішень і нейтралізацію організаційної структури таких мереж [14, с. 121].

Ілюстрацією транснаціональної адаптивності є діяльність афілійованих підрозділів ІДІЛ у Західній Африці, Афганістані та регіоні Сахелю після втрати організацією територіального контролю в Сирії та Іраку [42]. Переміщення центрів активності до регіонів зі слабким державним управлінням дозволило зберегти оперативні можливості угруповання та продовжити вербування нових учасників на локальному рівні [34]. Подібна трансформація структури діяльності підтверджує здатність терористичних організацій швидко адаптуватися до змін геополітичної ситуації [28, с. 192].

Суттєвим проявом транснаціонального характеру терористичних мереж є використання територій із недостатнім рівнем державного контролю як логістичних центрів забезпечення їх діяльності [1, с.88]. До таких регіонів належать окремі райони Близького Сходу, Африки та Південної Азії, де обмежені можливості державних інституцій створюють сприятливі умови для функціонування екстремістських структур [35]. Саме на таких територіях

формується маршрути переміщення бойовиків, канали постачання зброї та фінансові мережі підтримки терористичних організацій [77].

Використання прикордонних зон із високим рівнем транскордонної мобільності населення також виступає важливим чинником транснаціональності діяльності терористичних угруповань [28, с. 201]. Зокрема, прикордонні регіони держав Сахелю або зона стику кордонів Аргентини, Бразилії та Парагваю тривалий час розглядаються міжнародними експертами як території підвищеного ризику концентрації фінансових і логістичних каналів підтримки терористичної діяльності [34].

Зростання ролі цифрового середовища у функціонуванні терористичних мереж зумовлює формування транснаціональних інформаційних просторів їх діяльності, які забезпечують можливість дистанційної координації осередків без прив'язки до конкретної території [81]. Використання цифрових платформ дозволяє підтримувати зв'язок між учасниками організацій у різних країнах, поширювати пропагандистські матеріали та залучати нових прихильників до участі в екстремістській діяльності [40]. Це створює додаткові труднощі для правоохоронних органів, оскільки межі функціонування таких мереж виходять за рамки традиційної територіальної юрисдикції держав [42].

Активне впровадження цифрових технологій у діяльність терористичних організацій суттєво трансформувало характер міжнародних терористичних загроз, змінивши як способи організації мережевої взаємодії між їх учасниками, так і механізми інформаційного впливу на населення різних держав [26, с. 148]. Використання інтернет-платформ, зашифрованих каналів зв'язку, анонімних цифрових сервісів та інструментів автоматизованої обробки даних забезпечує можливість функціонування терористичних структур у глобальному інформаційному середовищі без прив'язки до конкретної території [76]. Це створює принципово нові умови для координації діяльності осередків, поширення екстремістської ідеології та залучення нових прихильників до участі у насильницьких формах політичної діяльності [81].

Цифрові комунікаційні платформи стали ключовим інструментом організаційної взаємодії між учасниками терористичних мереж, оскільки дозволяють забезпечувати швидкий обмін інформацією, підтримувати контакт між географічно розосередженими осередками та здійснювати приховану координацію дій у режимі реального часу [40]. Закриті канали месенджерів, багаторівневі системи доступу до інформації та використання самознищуваних повідомлень істотно ускладнюють можливості правоохоронних органів щодо моніторингу комунікацій терористичних структур [42]. У результаті цифровий простір перетворився на один із центральних елементів функціонування транснаціональних екстремістських мереж [81].

Особливого значення набуло використання соціальних мереж як інструменту інформаційного впливу на потенційні цільові аудиторії, насамперед молодь та соціально вразливі групи населення [55]. Алгоритмічні механізми персоналізації інформаційних потоків дозволяють екстремістським структурам поширювати пропагандистські матеріали серед користувачів, які демонструють підвищений інтерес до політичних конфліктів, ідеологічно радикального контенту або тем соціальної несправедливості [81]. Адресна комунікація створює умови для поступового формування екстремістських переконань без прямого контакту з представниками терористичних організацій, що значно ускладнює виявлення ранніх стадій радикалізації [26, с. 149].

Суттєвим напрямом цифрової активності терористичних організацій стало використання мультимедійних інформаційних кампаній для формування емоційного впливу на аудиторію та створення привабливого образу участі у радикальних рухах [40]. Поширення відеоматеріалів, графічного контенту та ідеологічних звернень різними мовами світу дозволяє забезпечувати широку географію інформаційного впливу та формувати транснаціональні мережі підтримки екстремістських структур [81]. Масштабування такого контенту

значно підвищує ефективність пропагандистської діяльності та сприяє залученню нових учасників до діяльності радикальних організацій [28, с. 204].

Використання технологій штучного інтелекту відкриває додаткові можливості для автоматизації інформаційної діяльності терористичних структур, зокрема у сфері перекладу ідеологічних матеріалів різними мовами, адаптації змісту пропагандистських повідомлень до особливостей конкретних аудиторій та аналізу поведінкових характеристик користувачів цифрових платформ [81]. Застосування алгоритмів машинного навчання дозволяє оптимізувати процес поширення інформації, визначати найбільш ефективні канали комунікації та підвищувати результативність вербувальних кампаній у різних регіонах світу [76].

Окремим напрямом використання штучного інтелекту є створення синтетичного медіаконтенту, здатного посилювати психологічний вплив на аудиторію та формувати викривлене сприйняття політичних подій [81]. Технології генерації зображень, аудіозаписів і відеоматеріалів застосовуються для імітації виступів політичних діячів, створення фальсифікованих повідомлень або поширення маніпулятивних наративів, що підривають довіру до державних інституцій [42]. Використання таких інструментів сприяє формуванню інформаційного середовища, у межах якого екстремістські ідеї отримують додаткову легітимізацію серед окремих соціальних груп [26, с. 149].

Важливим компонентом цифрової діяльності терористичних організацій є застосування криптовалютних технологій для забезпечення фінансової підтримки їх функціонування [49]. Анонімність транзакцій, відсутність централізованого контролю та можливість здійснення міжнародних переказів без використання банківських установ створюють сприятливі умови для формування альтернативних каналів фінансування екстремістських структур [71]. Через спеціалізовані онлайн-ресурси організовуються кампанії збору пожертв серед прихильників радикальних рухів, що дозволяє підтримувати діяльність осередків навіть у регіонах із жорстким фінансовим контролем [65].

Цифрове середовище використовується також для накопичення розвідувальної інформації відкритих джерел, що дозволяє терористичним організаціям аналізувати діяльність державних інституцій, особливості функціонування критичної інфраструктури та поведінкові характеристики населення [76]. Такі можливості сприяють підвищенню рівня підготовленості до здійснення інформаційних або диверсійних дій та формують передумови для переходу терористичної активності у сферу кіберзагроз [40].

Паралельно з розвитком технологічних можливостей терористичних структур особливої актуальності набуває проблема онлайн-радикалізації населення, яка забезпечує формування екстремістських переконань у дистанційному форматі без безпосереднього контакту з організованими мережами [26, с. 150]. Інтернет-простір створює умови для постійного доступу до пропагандистських матеріалів, ідеологічних звернень та інструктивного контенту, що формує сприятливе середовище для поширення насильницьких наративів серед широкої аудиторії користувачів [81].

Важливою особливістю цифрової радикалізації є її поступовий характер, який передбачає послідовне залучення користувачів до інформаційних спільнот із дедалі вищим рівнем ідеологічної закритості [42]. Перехід від відкритих інформаційних ресурсів до закритих каналів комунікації супроводжується посиленням психологічного впливу та формуванням стійких екстремістських переконань, що значно ускладнює можливість своєчасного реагування з боку державних інституцій безпеки [55].

Суттєвим проявом онлайн-радикалізації стало використання цифрових платформ для трансляції насильницьких дій у режимі реального часу з метою максимального інформаційного резонансу та залучення нових прихильників до екстремістських рухів [40]. Подібна практика демонструє здатність терористичних актів виконувати фізичну та інформаційно-психологічну функції впливу на глобальну аудиторію, що підсилює ефект поширення страху та невизначеності у суспільстві [26, с. 160]. Прикладом такого впливу є теракт у Крайстчерчі 2019 року, під час підготовки якого нападник активно

використовував цифрові ресурси для формування радикальної мотивації та поширення власного маніфесту через онлайн-платформи [42].

Зростання обсягів екстремістського контенту після загострення конфлікту між ХАМАС та Ізраїлем у 2023 році підтвердило здатність цифрового середовища швидко трансформуватися у простір інформаційної мобілізації прихильників насильницьких ідеологій, що підвищує ризики формування так званих автономних виконавців терористичних атак у різних державах світу [40].

Зростання обсягів екстремістського контенту в інтернет-просторі після загострення збройних конфліктів у різних регіонах світу підтверджує тісний взаємозв'язок між інформаційними процесами та активізацією радикальних рухів [81]. Поширення емоційно насичених матеріалів, політизованих інтерпретацій подій та маніпулятивних повідомлень сприяє формуванню середовища, у межах якого підвищується ризик появи автономних виконавців терористичних актів, які діють без прямого організаційного зв'язку з екстремістськими структурами [26, с. 152].

Проблематика забезпечення балансу між ефективністю антитерористичних заходів і дотриманням міжнародних стандартів прав людини посідає центральне місце у сучасній системі протидії міжнародному тероризму [82]. Посилення загроз безпеці змушує держави розширювати повноваження правоохоронних органів і спеціальних служб, запроваджувати нові механізми контролю за переміщенням осіб, цифровими комунікаціями та фінансовими операціями, що нерідко супроводжується ризиками надмірного втручання у сферу приватного життя громадян [81]. У таких умовах особливого значення набуває принцип пропорційності, відповідно до якого будь-які обмеження прав і свобод мають бути обґрунтованими, тимчасовими та спрямованими виключно на досягнення легітимної мети забезпечення національної безпеки [12].

Серед найбільш дискусійних напрямів антитерористичної політики держав стало розширення інструментів цифрового спостереження, оскільки

використання технологій збору телекомунікаційних даних, моніторингу інтернет-комунікацій і автоматизованого аналізу поведінкових моделей користувачів створює ризики формування систем масового контролю [81]. Судова практика європейських інституцій неодноразово підтверджувала, що навіть за умов протидії терористичним загрозам держави зобов'язані забезпечувати належний рівень незалежного контролю за діяльністю спецслужб, а також гарантувати прозорість процедур доступу до персональних даних громадян [33]. Це свідчить про необхідність поєднання безпекових заходів із механізмами демократичного нагляду за їх реалізацією [25, с. 112].

Застосування превентивних заходів кримінально-правового характеру становить окрему складність у контексті попередження можливих терористичних актів ще на етапі формування намірів або підготовчих дій [13]. Практика превентивного затримання підозрюваних осіб, обмеження свободи пересування або встановлення спеціального адміністративного нагляду викликає правові дискусії щодо допустимості таких інструментів у контексті забезпечення права на справедливий суд і презумпції невинуватості [12]. У результаті держави змушені постійно шукати компроміс між необхідністю оперативного реагування на загрози та збереженням базових гарантій прав людини [82].

Практика застосування спеціальних режимів правового регулювання в умовах надзвичайних ситуацій або підвищеного рівня терористичної загрози також формує додатковий вимір цієї проблематики [23]. Запровадження особливих процедур контролю за громадським порядком, розширення повноважень силових структур і обмеження окремих громадянських свобод можуть підвищувати ефективність антитерористичних заходів у короткостроковій перспективі, однак водночас створюють ризики їх тривалого застосування поза межами кризових ситуацій [22]. Це актуалізує питання необхідності чітких часових рамок і правових гарантій припинення таких режимів після стабілізації безпекової ситуації [12].

Відмінності у рівні дотримання державами міжнародних стандартів прав людини під час реалізації безпекових заходів істотно впливають на ефективність міжнародної антитерористичної співпраці [82]. Відмінності у національних правових системах, рівні незалежності судових органів і практиці застосування антитерористичного законодавства впливають на ефективність взаємного визнання судових рішень, екстрадиційних процедур і спільних слідчих дій [33]. Це ускладнює формування єдиного правового простору протидії терористичним загрозам на міжнародному рівні [25, с. 113].

Суттєвим фактором, що впливає на ефективність боротьби з міжнародним тероризмом, виступає нерівномірність рівня антитерористичних спроможностей держав, яка проявляється у різному ступені розвитку інституцій безпеки, технічного оснащення правоохоронних органів та рівня координації між державними структурами [14, с. 122]. Обмежені можливості прикордонного контролю, недостатній розвиток систем фінансового моніторингу та відсутність сучасних криміналістичних технологій у низці держав створюють сприятливі умови для діяльності транснаціональних терористичних мереж і переміщення їх учасників через міжнародні кордони [34].

Найбільш виразно така нерівність простежується у країнах Африки та Близького Сходу, де слабкість державних інституцій поєднується з тривалими внутрішніми конфліктами, соціально-економічною нестабільністю та обмеженим ресурсним забезпеченням сектору безпеки [31]. За таких умов терористичні організації отримують можливість використовувати віддалені території як бази підготовки бойовиків, центри логістичного забезпечення та канали переміщення фінансових ресурсів, що істотно ускладнює реалізацію міжнародних антитерористичних операцій [35].

Показовою у цьому контексті є ситуація в державах регіону Сахелю, де поєднання політичної нестабільності, низького рівня державної присутності на периферійних територіях і обмежених можливостей силових структур сприяє активності угруповань JNIM та ISGS [75]. Наявність таких регіонів із недостатнім рівнем інституційної спроможності дозволяє терористичним організаціям формувати маршрути транскордонного переміщення бойовиків, організувати

навчальні центри та підтримувати стабільні канали постачання ресурсів навіть за умов міжнародної військової присутності [34].

Відмінності у рівні технологічного розвитку держав також безпосередньо впливають на здатність ефективно протидіяти сучасним формам терористичної діяльності, зокрема у сфері кібербезпеки, цифрового моніторингу та протидії онлайн-радикалізації [81]. Недостатня кількість спеціалізованих підрозділів цифрової криміналістики, обмежений доступ до сучасних інформаційно-аналітичних систем і відсутність належної підготовки персоналу знижують можливості своєчасного виявлення загроз у цифровому середовищі [76].

Проявом цієї ж проблеми є нерівномірний рівень розвитку національного законодавства у сфері криміналізації фінансування тероризму, контролю діяльності неурядових організацій та регулювання транскордонних фінансових операцій. Унаслідок цього окремі держави залишаються вразливими до використання їх території як транзитних зон для переміщення ресурсів, що забезпечують функціонування екстремістських мереж.

Отже, проведений аналіз засвідчив, що сучасна система протидії міжнародному тероризму функціонує в умовах значної складності та багатовимірності загроз, що зумовлено як правовою фрагментованістю, так і транснаціональним та технологічно трансформованим характером діяльності терористичних організацій. Сукупність виявлених проблем свідчить про необхідність посилення координації між державами, уніфікації підходів до правового регулювання та адаптації інструментів безпеки до нових умов цифрового середовища з одночасним забезпеченням дотримання фундаментальних прав людини.

3.2 Оцінка ефективності існуючих інституційних механізмів

Оцінювання ефективності інституційних механізмів протидії міжнародному тероризму дозволяє визначити реальний рівень їх впливу на формування глобальної системи безпеки, а також встановити ступінь результативності міжнародної координації держав у сфері запобігання

терористичним загрозам. Проведений аналіз засвідчує, що діяльність міжнародних організацій формує нормативну основу антитерористичної політики, забезпечує інформаційний обмін, сприяє підвищенню спроможностей національних правоохоронних систем і розширює можливості фінансового контролю за діяльністю екстремістських структур. Водночас ефективність цих механізмів значною мірою залежить від рівня імплементації міжнародних стандартів державами та їх готовності до практичної взаємодії у сфері безпеки.

Вагоме значення у глобальній системі протидії міжнародному тероризму належить механізмам Організації Об'єднаних Націй, які формують універсальну нормативну основу антитерористичної діяльності держав і забезпечують координацію їх взаємодії у сфері безпеки [82]. Резолюції Ради Безпеки ООН, зокрема №1373 [65], №1540 [80] та №2396 [66], створили комплексну правову платформу криміналізації фінансування тероризму, посилення прикордонного контролю, запобігання переміщенню іноземних бойовиків і розвитку міжнародної правової допомоги у кримінальних справах. Практична діяльність Контртерористичного комітету Ради Безпеки та його Виконавчого директорату CTED підтверджує високий рівень інституційної ефективності механізмів моніторингу виконання державами міжнародних зобов'язань, оскільки проведення оцінювальних місій дозволило сформувати індивідуалізовані рекомендації щодо вдосконалення національних систем безпеки, гармонізації кримінального законодавства та розвитку міжвідомчої координації у сфері протидії терористичним загрозам [78].

Суттєвим показником ефективності діяльності CTED є те, що його аналітичні звіти використовуються державами як орієнтир для реформування законодавства у сфері боротьби з фінансуванням тероризму, контролю за переміщенням осіб через державний кордон та запровадження механізмів міждержавного обміну інформацією [78]. Такий формат взаємодії дозволяє оцінити діяльність цього органу як інструмент контролю та інституційної підтримки держав у процесі формування стійких національних

антитерористичних систем [82]. Обмеження мандату CTED консультативним характером рекомендацій знижує рівень обов'язковості їх виконання, що впливає на неоднорідність результатів імплементації у різних регіонах світу [25, с. 114].

Помітну роль у розвитку глобальної архітектури протидії тероризму відіграє Управління ООН з контртероризму, діяльність якого спрямована на координацію структур системи ООН у межах Глобального координаційного механізму боротьби з тероризмом [82]. Реалізація програм технічної допомоги державам у сфері зміцнення прикордонної безпеки, підготовки правоохоронного персоналу, запобігання радикалізації та протидії фінансуванню терористичних організацій дозволяє оцінити діяльність UNOCT як ефективний інструмент розвитку інституційної спроможності держав із підвищеним рівнем терористичних ризиків [79]. Практична результативність цих програм проявляється у створенні інтегрованих систем контролю переміщення осіб, удосконаленні механізмів біометричної ідентифікації та запровадженні сучасних підходів до аналізу ризиків у сфері прикордонної безпеки [82].

Разом із тим ефективність діяльності UNOCT супроводжується наявністю структурних обмежень, пов'язаних із залежністю від добровільних фінансових внесків держав-донорів, що створює нерівномірність реалізації контртерористичних програм у різних регіонах світу [79]. Подібна ситуація знижує стабільність довгострокових проєктів та обмежує можливості стратегічного планування діяльності у сфері розвитку антитерористичних спроможностей держав, що дозволяє оцінити ефективність цієї структури як високої на рівні координації, але частково обмеженої у фінансовому вимірі [25, с. 113].

Військово-безпековий компонент глобальної системи протидії міжнародному тероризму представлений діяльністю НАТО, яка забезпечує розвиток спільних оборонних можливостей держав, удосконалення механізмів обміну розвідувальною інформацією та підготовку партнерських країн до

протидії терористичним загрозам [35]. Реалізація програм Defence Against Terrorism Programme of Work сприяє розвитку технологічних рішень у сфері захисту критичної інфраструктури, протидії використанню вибухових пристроїв та нейтралізації безпілотних систем, що активно застосовуються терористичними організаціями [60]. Діяльність місії NATO Mission Iraq підтверджує практичну ефективність підготовки національних сил безпеки держав-партнерів і сприяє зміцненню їх здатності протидіяти транснаціональним екстремістським угрупованням [57].

Результативність механізмів НАТО дозволяє зробити висновок про їх високу ефективність у сфері військово-оперативної підтримки держав із підвищеним рівнем терористичних загроз, однак обмеженість їх мандату у сфері соціально-політичної профілактики радикалізації населення звужує можливості комплексного впливу на причини поширення терористичної діяльності [35].

Високий рівень практичної ефективності демонструє діяльність Інтерполу, який забезпечує функціонування глобальної системи оперативного обміну інформацією між правоохоронними органами держав та створює умови для швидкої ідентифікації осіб, причетних до діяльності терористичних мереж [34]. Використання міжнародних баз даних викрадених документів, біометричних профілів підозрюваних осіб та спеціальних повідомлень про міжнародний розшук дозволяє прикордонним службам держав своєчасно реагувати на спроби переміщення учасників терористичних організацій через державні кордони [50]. Особливу результативність демонструє застосування механізму INTERPOL-UN Special Notice, який забезпечує оперативне поширення інформації про осіб, включених до санкційних списків Ради Безпеки ООН, та підвищує ефективність міжнародного розшуку учасників терористичних мереж [77].

Практична реалізація спеціалізованих програм CT-Tech, I-CT Shield, Scorpius та Trace підтверджує здатність Інтерполу забезпечувати технічну підтримку держав у сфері виявлення незаконного переміщення зброї,

вибухових матеріалів та компонентів подвійного призначення [64]. Це дозволяє оцінити діяльність організації як одну з найбільш результативних у сфері оперативної координації правоохоронних органів на глобальному рівні [51].

Суттєвий вплив на підвищення ефективності глобальної системи протидії міжнародному тероризму здійснює діяльність FATF, яка формує універсальні стандарти фінансового моніторингу та забезпечує контроль за виконанням державами міжнародних зобов'язань у сфері боротьби з фінансуванням тероризму [71]. Запровадження механізмів взаємної оцінки держав і застосування переліків юрисдикцій підвищеного ризику стимулює реформування національних систем фінансового контролю, удосконалення діяльності підрозділів фінансової розвідки та підвищення прозорості банківських операцій [71]. Реалізація рекомендацій FATF дозволила значно обмежити використання традиційних банківських каналів для фінансування терористичних структур і підвищити ефективність міжнародної координації фінансового нагляду [25, с. 114].

Поширення криптовалютних транзакцій, альтернативних платіжних систем і цифрових фінансових платформ створює нові виклики для діяльності FATF, що частково знижує ефективність традиційних інструментів фінансового контролю та потребує подальшого удосконалення міжнародних стандартів регулювання цифрових фінансових операцій [71]. Загалом діяльність FATF можемо оцінити як одну з найбільш результативних складових глобальної системи протидії міжнародному тероризму у сфері фінансової безпеки, оскільки саме фінансовий моніторинг виступає ключовим інструментом обмеження ресурсної бази екстремістських організацій [25, с. 115].

Регіональний рівень антитерористичної взаємодії демонструє високий ступінь практичної результативності завдяки більш тісній координації держав та узгодженості правових механізмів реагування на загрози [81]. Інституційна система Європейського Союзу забезпечує ефективний обмін інформацією між

правоохоронними органами держав-членів через діяльність Європолу та спеціалізованих аналітичних центрів, що дозволяє оперативно реагувати на загрози з боку іноземних бойовиків і транснаціональних екстремістських мереж [36].

Важливим елементом цієї системи виступає функціонування Європейського центру боротьби з тероризмом у структурі Європолу, який здійснює стратегічний аналіз загроз, координацію міждержавних розслідувань та підтримку держав-членів у виявленні каналів фінансування терористичних організацій [36]. Додатково ефективність діяльності Європейського Союзу посилюється використанням інформаційних систем Schengen Information System, Passenger Name Record та European Criminal Records Information System, що забезпечують оперативну перевірку осіб, пов'язаних із діяльністю екстремістських мереж, і сприяють попередженню їх переміщення між державами регіону [81].

Гармонізація кримінального законодавства держав ЄС на основі директиви 2017/541 підвищила ефективність кримінального переслідування підготовчих дій до терористичних актів, фінансування тероризму та участі у діяльності терористичних організацій, а також створила передумови для уніфікації правових процедур притягнення до відповідальності осіб, причетних до транснаціональної терористичної діяльності [81].

Оцінки Європейського парламенту засвідчують, що результативність контртерористичної політики Європейського Союзу частково обмежується фрагментованістю систем моніторингу ефективності ухвалених заходів і різним рівнем інтеграції національних структур безпеки держав-членів [81]. Додатковим стримувальним чинником виступає відмінність у практиках обміну оперативною інформацією між спецслужбами окремих держав, що знижує швидкість реагування на нові загрози та ускладнює формування єдиного аналітичного простору оцінювання ризиків [25, с. 114].

Збереження різних підходів до визначення пріоритетів антитерористичної політики на національному рівні впливає на рівень узгодженості стратегічного

планування в межах Європейського Союзу, що свідчить про необхідність подальшого вдосконалення механізмів стратегічного планування та оцінювання результатів антитерористичних програм на регіональному рівні [81].

Суттєвий внесок у підвищення ефективності регіональної взаємодії здійснюють також ОБСЄ, Африканський Союз, Ліга арабських держав та ASEANPOL, діяльність яких спрямована на підготовку персоналу правоохоронних органів, розвиток прикордонного контролю та координацію інформаційного обміну щодо діяльності екстремістських мереж [72]. У межах ОБСЄ реалізуються програми підтримки реформ сектору безпеки, удосконалення контролю за незаконним обігом стрілецької зброї та боєприпасів, а також проекти запобігання насильницькому екстремізму через освітні та соціальні ініціативи [31]. Африканський Союз забезпечує координацію регіональних операцій проти транснаціональних терористичних угруповань у державах Сахелю та Східної Африки, сприяє створенню спільних центрів обміну інформацією та підтримує розвиток механізмів прикордонної взаємодії між державами регіону [25, с. 113].

Ліга арабських держав здійснює гармонізацію правових підходів до криміналізації терористичної діяльності та забезпечує координацію антитерористичних заходів держав Близького Сходу і Північної Африки, що підвищує рівень регіональної узгодженості заходів безпеки [25, с. 115]. ASEANPOL забезпечує функціонування регіональної системи обміну оперативною інформацією щодо переміщення учасників терористичних організацій, незаконного обігу зброї та фінансових ресурсів екстремістських структур, що сприяє зміцненню інституційної спроможності держав Південно-Східної Азії реагувати на транскордонні загрози [25, с. 116].

Отже, оцінювання ефективності існуючих інституційних механізмів протидії міжнародному тероризму засвідчило, що міжнародні організації формують багаторівневу систему координації антитерористичної діяльності, яка охоплює нормативно-правове регулювання, інформаційний обмін, фінансовий моніторинг і розвиток безпекових спроможностей держав. Найвищу результативність демонструють механізми ООН, НАТО, Інтерполу, FATF та Європейського Союзу у сферах правової гармонізації, оперативної взаємодії та

обмеження фінансових ресурсів терористичних структур, що підтверджує їх ключову роль у забезпеченні глобальної безпеки. Ефективність цих механізмів значною мірою залежить від рівня імплементації міжнародних стандартів державами та узгодженості міждержавної співпраці, що визначає потребу подальшого вдосконалення інституційної координації та адаптації до нових терористичних загроз.

3.3 Напрями вдосконалення організаційного забезпечення та міжнародного співробітництва

Результати проведеного дослідження засвідчили, що підвищення ефективності системи протидії міжнародному тероризму пов'язане передусім із удосконаленням організаційного забезпечення діяльності міжнародних інституцій та посиленням практичної взаємодії держав у сфері безпеки. Виявлені проблеми координації між міжнародними структурами, обмеженість ресурсного забезпечення окремих контртерористичних програм і недостатній рівень інтеграції інформаційних механізмів обміну даними визначають необхідність подальшого розвитку узгоджених організаційних рішень і поглиблення міжнародного співробітництва у протидії терористичним загрозам.

Таблиця 3.2

Напрями вдосконалення організаційного забезпечення та міжнародного співробітництва у сфері протидії міжнародному тероризму

Напрямок удосконалення	Очікуваний результат
Розвиток міжінституційних координаційних платформ у межах системи ООН, НАТО, ЄС та Інтерполу	Підвищення узгодженості стратегічного планування антитерористичної діяльності та ефективності використання міжнародних ресурсів
Розширення функціональних можливостей Глобального координаційного механізму ООН з протидії тероризму	Формування єдиних підходів до оцінювання ризиків і прогнозування терористичних загроз
Забезпечення стабільного фінансування діяльності Управління ООН з контртероризму	Підвищення ефективності програм технічної допомоги державам із підвищеним рівнем терористичних ризиків

Інтеграція міжнародних інформаційних систем Інтерполу та Європолу з національними базами даних	Прискорення ідентифікації осіб, причетних до терористичної діяльності, та підвищення оперативності реагування на загрози
Створення міжнародних центрів аналізу кібертерористичних загроз	Посилення моніторингу цифрового середовища та запобігання використанню інформаційних технологій у терористичних цілях
Запровадження єдиних міжнародних протоколів реагування на транскордонні терористичні інциденти	Підвищення ефективності спільних операцій правоохоронних органів і прикордонних служб
Розвиток інтегрованих платформ міжнародного інформаційного обміну між державами	Скорочення часу прийняття управлінських рішень у кризових безпекових ситуаціях
Гармонізація кримінального законодавства держав у сфері протидії тероризму	Спрощення процедур міжнародної правової допомоги та екстрадиції осіб, причетних до терористичних організацій
Розширення міжнародних програм підготовки персоналу правоохоронних органів і прикордонних служб	Формування єдиних стандартів професійної підготовки у сфері антитерористичної діяльності
Удосконалення механізмів реалізації рекомендацій FATF щодо протидії фінансуванню тероризму	Зменшення можливостей використання фінансових ресурсів терористичними організаціями
Посилення контролю криптовалютних транзакцій та альтернативних платіжних систем	Підвищення прозорості фінансових операцій і запобігання прихованому фінансуванню тероризму
Реалізація міжнародних освітніх та інформаційних програм запобігання радикалізації	Формування превентивної моделі протидії поширенню екстремістської ідеології

Джерело: сформовано автором на основі проведеного дослідження [25], [31], [34], [35], [36], [57], [60], [63], [64], [71], [77], [79], [81], [82]

Підвищення ефективності міжнародної системи протидії тероризму безпосередньо залежить від рівня узгодженості діяльності ключових міжнародних інституцій, насамперед Організації Об'єднаних Націй, НАТО, Європейського Союзу та Інтерполу, які формують основу глобальної архітектури антитерористичної взаємодії. Проведений аналіз засвідчив, що одним із головних стримувальних чинників результативності їх діяльності залишається недостатня інтегрованість механізмів стратегічного планування та обміну аналітичною інформацією між окремими структурами системи міжнародної безпеки. У зв'язку з цим доцільним напрямом удосконалення

виступає розвиток постійно діючих міжінституційних координаційних платформ, здатних забезпечити узгодження стратегічних пріоритетів антитерористичної політики, синхронізацію програм технічної допомоги державам та підвищення ефективності використання наявних ресурсів.

Практична реалізація такого підходу передбачає розширення функціональних можливостей Глобального координаційного механізму ООН з протидії тероризму шляхом запровадження уніфікованих стандартів оцінювання терористичних ризиків, гармонізації процедур стратегічного прогнозування загроз та створення спільних аналітичних продуктів для держав-членів. Формування єдиного методологічного підходу до оцінювання ризиків дозволить забезпечити зіставність національних оцінок безпекового середовища та підвищити ефективність прийняття управлінських рішень на міжнародному рівні. Одночасно важливого значення набуває розвиток механізмів міжвідомчої координації в межах системи ООН, що сприятиме зменшенню дублювання функцій між окремими структурами та підвищить результативність реалізації контртерористичних програм.

Суттєвим напрямом удосконалення організаційного забезпечення виступає зміцнення інституційної спроможності Управління ООН з контртероризму як центрального координаційного елементу глобальної системи боротьби з тероризмом. Забезпечення стабільного фінансування його діяльності дозволить підвищити довгострокову ефективність програм технічної допомоги державам, насамперед у сфері прикордонної безпеки, криміналізації терористичних правопорушень, розвитку систем біометричної ідентифікації осіб та вдосконалення механізмів протидії фінансуванню терористичних організацій. Посилення ролі цієї структури сприятиме формуванню більш узгодженої моделі міжнародної підтримки держав із підвищеним рівнем терористичних загроз.

Окремої уваги потребує вдосконалення організаційних механізмів взаємодії між міжнародними правоохоронними структурами, зокрема Інтерполом та Європолом, що забезпечують функціонування глобальних

інформаційних систем обміну оперативними даними. Розширення інтеграції таких систем із національними базами даних дозволить підвищити ефективність ідентифікації осіб, причетних до діяльності терористичних мереж, та скоротити час реагування на транскордонні загрози. Важливим напрямом у цьому контексті виступає також удосконалення процедур доступу держав до міжнародних інформаційних ресурсів, що забезпечить рівні можливості використання аналітичних інструментів усіма учасниками міжнародної антитерористичної взаємодії.

Подальшого розвитку потребує організаційне забезпечення реагування міжнародних інституцій на нові форми терористичної діяльності, пов'язані з використанням цифрових технологій, безпілотних систем, криптовалютних фінансових інструментів та транснаціональних мережевих платформ комунікації. У цьому зв'язку доцільним є створення спеціалізованих міжорганізаційних центрів аналізу кібертерористичних загроз, які забезпечуватимуть системний моніторинг інформаційного простору, виявлення ознак радикалізації та прогнозування ризиків використання цифрових технологій у терористичних цілях. Запровадження таких центрів сприятиме формуванню єдиного аналітичного середовища міжнародної протидії кібертероризму та підвищить ефективність превентивних заходів у сфері глобальної безпеки.

Не менш важливим напрямом удосконалення організаційного забезпечення виступає впровадження єдиних міжнародних протоколів реагування на транскордонні терористичні інциденти, що дозволить забезпечити узгодженість дій держав у кризових ситуаціях. Формування стандартних процедур взаємодії між правоохоронними органами, прикордонними службами та міжнародними координаційними структурами сприятиме скороченню часу реагування на загрози та підвищить ефективність спільних операцій із нейтралізації діяльності транснаціональних екстремістських угруповань. Реалізація зазначених заходів створить

передумови для формування більш цілісної та узгодженої системи організаційного забезпечення міжнародної антитерористичної діяльності.

Підвищення ефективності міжнародного співробітництва у сфері протидії тероризму потребує насамперед поглиблення системної взаємодії між правоохоронними органами держав, міжнародними організаціями та спеціалізованими аналітичними структурами безпеки. Проведене дослідження показало, що фрагментованість інформаційного обміну та відмінності у національних процедурах реагування на терористичні загрози істотно знижують швидкість прийняття управлінських рішень у кризових ситуаціях.

У зв'язку з цим важливим напрямом удосконалення міжнародного співробітництва виступає розвиток інтегрованих інформаційних платформ, які забезпечують оперативний доступ до даних щодо переміщення осіб, причетних до діяльності терористичних мереж, використання підроблених документів, каналів фінансування екстремістських структур та логістичних маршрутів незаконного транспортування зброї. Посилення взаємодії на базі інформаційних ресурсів Інтерполу, Європолу та регіональних центрів безпеки дозволяє сформувати єдине аналітичне середовище оцінювання терористичних ризиків і підвищити ефективність попереджувальних заходів на транскордонному рівні.

Важливим напрямом розвитку міжнародного співробітництва є гармонізація кримінального законодавства держав у сфері протидії тероризму, що створює передумови для узгодженого правового переслідування осіб, причетних до діяльності транснаціональних екстремістських угруповань. Узгодження підходів до криміналізації фінансування тероризму, участі у діяльності іноземних бойових формувань, підготовки терористичних актів та поширення екстремістської пропаганди дозволяє підвищити ефективність міжнародної правової допомоги та спростити процедури екстрадиції підозрюваних осіб. Одночасно актуальним залишається питання розвитку механізмів взаємного визнання доказової бази у кримінальних провадженнях, що сприятиме скороченню строків розслідування терористичних злочинів і

підвищенню результативності судового переслідування учасників терористичних організацій.

Подальшого розвитку потребує співробітництво у сфері підготовки персоналу правоохоронних органів, прикордонних служб і спеціальних підрозділів безпеки, оскільки формування єдиних стандартів професійної підготовки забезпечує узгодженість дій держав під час проведення спільних антитерористичних операцій. Розширення міжнародних навчальних програм, тренінгів із протидії радикалізації, підвищення кваліфікації аналітичних підрозділів та впровадження спільних методик оцінювання загроз сприяє формуванню єдиного професійного середовища антитерористичної взаємодії. Особливого значення набуває розвиток програм підготовки фахівців у сфері кібербезпеки, оскільки цифровізація діяльності терористичних мереж зумовлює необхідність формування нових компетенцій у сфері виявлення онлайн-радикалізації та протидії інформаційно-психологічному впливу екстремістських структур.

Суттєву роль у зміцненні міжнародного співробітництва відіграє вдосконалення механізмів протидії фінансуванню тероризму шляхом розширення практичної реалізації рекомендацій FATF та поглиблення координації діяльності підрозділів фінансової розвідки різних держав. Запровадження спільних стандартів контролю транскордонних фінансових операцій, удосконалення процедур моніторингу діяльності благодійних організацій та підвищення прозорості альтернативних платіжних систем сприяє зменшенню можливостей використання фінансових ресурсів у терористичних цілях. Особливої актуальності набуває координація міжнародних зусиль щодо регулювання криптовалютних транзакцій, які дедалі частіше використовуються екстремістськими структурами для прихованого фінансування своєї діяльності.

Перспективним напрямом розвитку міжнародного співробітництва виступає також активізація партнерських програм у сфері запобігання радикалізації населення, що передбачає реалізацію спільних освітніх,

соціальних та інформаційних ініціатив на міжнародному рівні. Розширення взаємодії між державами, міжнародними організаціями та громадянським суспільством у сфері протидії екстремістській пропаганді сприяє формуванню превентивної моделі реагування на терористичні загрози та зменшує ризики залучення населення до діяльності радикальних угруповань. Реалізація зазначених заходів забезпечує поступовий перехід від реактивних форм боротьби з тероризмом до довгострокової системи міжнародної безпекової взаємодії, орієнтованої на попередження виникнення нових загроз.

Отже, удосконалення організаційного забезпечення та міжнародного співробітництва у сфері протидії міжнародному тероризму передбачає посилення координації діяльності міжнародних інституцій, розвиток інтегрованих інформаційних механізмів обміну даними, гармонізацію правових підходів держав та розширення спільних програм підготовки персоналу і фінансового моніторингу. Реалізація визначених напрямів сприятиме підвищенню узгодженості міжнародних антитерористичних заходів і формуванню більш ефективної системи попередження транснаціональних терористичних загроз.

Висновки до розділу III

У третьому розділі було досліджено основні проблеми та перспективи удосконалення системи протидії міжнародному тероризму, а також оцінено ефективність сучасних інституційних механізмів міжнародної безпеки. Встановлено, що сучасна система боротьби з тероризмом функціонує в умовах трансформації терористичних загроз, цифровізації діяльності екстремістських структур та посилення їх транснаціонального характеру, що потребує адаптації міжнародних і національних механізмів безпеки до нових викликів.

Визначено, що однією з головних проблем сучасної антитерористичної політики залишається відсутність єдиного міжнародно-правового визначення тероризму, що ускладнює міжнародну співпрацю, реалізацію санкційної політики та процедури екстрадиції. Доведено, що додатковими факторами ускладнення боротьби з міжнародним тероризмом виступають мережева структура терористичних організацій, використання цифрових технологій, криптовалют, зашифрованих каналів зв'язку та онлайн-радикалізація населення.

Дослідження засвідчило, що цифрове середовище стало одним із ключових інструментів функціонування терористичних мереж. Соціальні мережі, месенджери та технології штучного інтелекту використовуються для координації діяльності, інформаційного впливу, вербування нових учасників і прихованого фінансування терористичних структур. Це зумовлює необхідність посилення міжнародного кіберзахисту, цифрового моніторингу та розвитку систем інформаційного обміну між державами.

Оцінювання ефективності існуючих інституційних механізмів дозволило визначити провідну роль Організації Об'єднаних Націй, НАТО, Інтерполу, FATF та Європейського Союзу у сфері міжнародної антитерористичної координації. Найбільш результативними виявилися механізми фінансового моніторингу, міжнародного інформаційного обміну та міждержавної правоохоронної взаємодії. Водночас встановлено, що

ефективність міжнародної антитерористичної діяльності значною мірою залежить від рівня співпраці держав, імплементації міжнародних стандартів та розвитку міжвідомчої координації.

У результаті дослідження визначено основні напрями удосконалення організаційного забезпечення та міжнародного співробітництва у сфері протидії міжнародному тероризму. До них належать розвиток міжінституційної координації, інтеграція міжнародних інформаційних систем, гармонізація кримінального законодавства держав, посилення контролю фінансових операцій та створення міжнародних центрів аналізу кібертерористичних загроз. Важливого значення також набуває реалізація міжнародних програм запобігання радикалізації населення та розвиток превентивних механізмів безпеки.

Отже, сучасна система протидії міжнародному тероризму потребує комплексного вдосконалення правових, організаційних та інформаційно-технологічних механізмів безпеки. Підвищення ефективності міжнародної антитерористичної діяльності можливе за умов посилення координації між державами та міжнародними організаціями, розвитку цифрових систем моніторингу та переходу до довгострокової превентивної моделі забезпечення глобальної безпеки.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі здійснено комплексне дослідження інституційних та організаційних аспектів боротьби з міжнародним тероризмом, що дозволило сформуванати системне уявлення про сучасний стан глобальної контртерористичної діяльності, визначити ключові проблеми її функціонування та обґрунтувати напрями вдосконалення механізмів міжнародної взаємодії у сфері безпеки.

Дослідження сутності, поняття та еволюції міжнародного тероризму засвідчило, що міжнародний тероризм трансформувався від локалізованих політично мотивованих актів насильства до складної транснаціональної мережевої діяльності, яка охоплює фінансові, інформаційні та ідеологічні компоненти. Виявлено, що сучасні терористичні організації використовують цифрові комунікаційні платформи для вербування прихильників, координації дій та поширення пропаганди, а також застосовують децентралізовані моделі функціонування, що ускладнює їх виявлення традиційними засобами безпеки. Особливістю сучасного етапу розвитку міжнародного тероризму є зростання ролі автономних виконавців атак, активне використання інформаційного середовища та інтеграція терористичної діяльності у ширші геополітичні конфлікти.

У процесі з'ясування класифікації сучасних терористичних загроз визначено, що поряд із традиційними формами політичного, релігійного та етнонаціонального тероризму значного поширення набувають кібертероризм, інформаційний тероризм, технологічний тероризм та форми індивідуалізованого насильства, пов'язані з діяльністю так званих автономних виконавців. Установлено, що цифрове середовище стало важливим інструментом формування радикальної мотивації та мобілізації прихильників насильницьких ідеологій, що підтверджується прикладами використання онлайн-платформ під час підготовки терористичних актів та поширення екстремістського контенту в умовах загострення міжнародних конфліктів.

Виявлено, що сучасні терористичні загрози характеризуються високим рівнем мобільності, транснаціональності та адаптивності до змін безпекового середовища.

Аналіз нормативно-правових основ протидії міжнародному тероризму засвідчив, що сформовано багаторівневу систему міжнародного правового регулювання, яка охоплює універсальні конвенції ООН, резолюції Ради Безпеки ООН № 1267, № 1373, № 1540 та № 2178, регіональні акти Ради Європи та ОБСЄ, а також національні нормативно-правові акти України. Встановлено, що зазначені документи визначають правові механізми криміналізації фінансування тероризму, обмеження діяльності іноземних бойовиків-терористів, запобігання розповсюдженню зброї масового знищення та посилення міжнародної співпраці правоохоронних органів. Водночас встановлено, що ефективність реалізації міжнародних правових норм залежить від рівня їх імплементації у національне законодавство та інституційної спроможності держав забезпечувати їх практичне виконання.

У результаті визначення ролі міжнародних організацій у боротьбі з тероризмом встановлено, що ключову координаційну функцію у формуванні глобальної системи контртерористичної діяльності виконує Організація Об'єднаних Націй через механізми Контртерористичного комітету, Управління ООН з питань боротьби з тероризмом та реалізацію Глобальної контртерористичної стратегії ООН. Доведено, що НАТО забезпечує розвиток військово-оперативних механізмів протидії терористичним загрозам, Європейський Союз формує інтегровану систему обміну інформацією через діяльність Європолу та Frontex, Інтерпол координує міжнародний розшук осіб, причетних до терористичної діяльності, а FATF здійснює контроль за дотриманням стандартів протидії фінансуванню тероризму. Встановлено, що діяльність зазначених організацій сприяє формуванню єдиного міжнародного безпекового простору, однак потребує подальшої інституційної синхронізації.

Дослідження діяльності національних органів безпеки та правоохоронних структур у сфері протидії тероризму засвідчило, що

ефективність антитерористичної політики держав визначається рівнем міжвідомчої координації, інтеграцією у міжнародні інформаційні системи та здатністю адаптуватися до нових форм загроз. Установлено, що в Україні ключову роль у протидії тероризму відіграють Служба безпеки України, Національна поліція України, Державна прикордонна служба України та інші суб'єкти сектору безпеки, діяльність яких регламентується Законом України «Про боротьбу з тероризмом» та Законом України «Про національну безпеку України». Виявлено, що ефективність їх діяльності підвищується завдяки участі у міжнародних програмах співробітництва та обміну інформацією.

У ході аналізу сучасних інструментів і методів боротьби з тероризмом встановлено, що найбільш результативними є комплексні заходи, які поєднують правові, організаційні, інформаційно-аналітичні та фінансові механізми протидії. З'ясовано, що важливу роль відіграють системи фінансового моніторингу, санкційні режими Ради Безпеки ООН, використання біометричних технологій і баз даних міжнародного розшуку, а також механізми контролю переміщення осіб через державні кордони. Встановлено, що застосування цифрових технологій аналізу великих масивів даних дозволяє підвищити ефективність виявлення потенційних загроз на ранніх етапах їх формування.

У результаті встановлення основних проблем функціонування системи протидії міжнародному тероризму визначено, що ключовими перешкодами залишаються фрагментованість міжнародного інформаційного обміну, нерівномірність ресурсного забезпечення держав, складність координації діяльності міжнародних організацій, а також активне використання терористичними структурами цифрових комунікаційних платформ. Виявлено, що окремі міжнародні рішення мають рекомендаційний характер і не супроводжуються ефективними механізмами контролю виконання, що знижує результативність глобальної контртерористичної політики.

Оцінка ефективності існуючих інституційних механізмів боротьби з тероризмом засвідчила, що їх функціонування забезпечує базовий рівень

міжнародної взаємодії у сфері безпеки, однак не повною мірою відповідає сучасним викликам транснаціонального тероризму. Установлено, що найбільш ефективними є механізми фінансового контролю, санкційної політики та міжнародного обміну оперативною інформацією, тоді як стратегічна координація діяльності міжнародних організацій потребує подальшого вдосконалення. Виявлено, що недостатня уніфікація підходів до оцінювання ефективності контртерористичних заходів ускладнює формування єдиної системи міжнародного реагування.

На основі отриманих результатів визначено напрями вдосконалення організаційного забезпечення та міжнародного співробітництва у сфері протидії міжнародному тероризму, серед яких ключового значення набувають розвиток інтегрованих платформ міжнародного інформаційного обміну, гармонізація кримінального законодавства держав щодо відповідальності за терористичну діяльність, розширення повноважень міжнародних координаційних структур, удосконалення механізмів фінансового моніторингу та посилення підготовки спеціалізованих підрозділів правоохоронних органів. Обґрунтовано, що реалізація зазначених заходів сприятиме підвищенню ефективності глобальної системи протидії міжнародному тероризму та зміцненню міжнародної безпеки.

Отже, результати проведеного дослідження підтверджують, що боротьба з міжнародним тероризмом потребує системної модернізації інституційних механізмів взаємодії держав і міжнародних організацій, удосконалення правового регулювання та впровадження сучасних технологічних інструментів протидії терористичним загрозам, що забезпечить підвищення результативності міжнародної антитерористичної діяльності в умовах трансформації глобального безпекового середовища.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Актуальні питання протидії тероризму у світі та в Україні. *Національний інститут стратегічних досліджень*. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2017-07/protydiya_teror--8a1ff.pdf (дата звернення: 17.04.2026).
2. Арпентій С. П. Кримінально-правове визначення тероризму. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 4. С. 425–428.
3. Боротьба з тероризмом. *Служба безпеки України*. URL: <https://ssu.gov.ua/borotba-z-teroryzmoz> (дата звернення: 12.04.2026).
4. Гбур З. В. Теоретико-методологічні засади поняття «міжнародного тероризму». *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2021. № 2. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/2_2021/5.pdf (дата звернення: 16.04.2026).
5. Гиря В. І. Деякі аспекти виникнення та класифікації сучасного тероризму. 2022. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/bitstreams/c621ff35-a9a5-41f0-bb5a-02d52fc684d6/download> (дата звернення: 17.04.2026).
6. Громовенко К. В., Іванський А. Й. До проблеми розуміння міжнародного тероризму та його специфіки. 2021. № 4. URL: http://pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/3_2021/1.pdf (дата звернення: 18.04.2026).
7. Давидов Д. Г. Тероризм: історичні витоки і генеза кримінально-правового поняття. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2024. Вип. 3 (85). С. 266–272. URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/315863> (дата звернення: 17.04.2026).
8. Єремєєва І. А. Теоретико-методологічні аспекти класифікації міжнародного тероризму. 2024. URL: <https://er.dduvs.edu.ua/bitstream/123456789/13718/1/121%D0%B0.pdf> (дата звернення: 16.04.2026).

9. Закон України «Про боротьбу з тероризмом» від 09.01.2025, підстава - 4156-IX. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/638-15> (дата звернення: 11.04.2026).
10. Закон України «Про Службу безпеки України» від 13.12.2025, підстава - 4633-IX. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-12> (дата звернення: 17.04.2026).
11. Козенко О. О. Наукові підходи до визначення природи тероризму. *Інформація і право*. 2024. № 4 (51). С. 95–103. URL: <http://il.ippi.org.ua/article/view/317924> (дата звернення: 18.04.2026).
12. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 20.04.2026).
13. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 19.04.2026).
14. Кудінов С. С. Міжнародний досвід протидії тероризму та його значення для України. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: юридичні науки*. 2019. № 1. С. 117–123.
15. Кузьменко Ю. Антитерористичний центр СБУ провів за цей рік уже 1500 операцій. Більшість – поблизу фронту. *Суспільне Харків*. URL: <https://suspihne.media/kharkiv/595927-antiteroristicnij-centr-sbu-proviv-za-sej-rik-uze-1500-operacij-bilsist-poblizu-frontu/> (дата звернення: 11.04.2026).
16. Марков К. А. Міжнародний тероризм як міжнародний злочин. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 10. С. 596–598.
17. Міжнародний тероризм. *Державна наукова установа «Енциклопедичне видавництво» за участі Інституту програмних систем НАН України*. URL: https://vue.gov.ua/Міжнародний_тероризм (дата звернення: 10.04.2026).
18. Павлішина Д., Кубко В. П. Міжнародний тероризм: поняття, сутність, характеристика. *Історичний досвід і сучасність : матеріали ХХХ*

наук. конф. здобувачів вищої освіти. Одеса : ПНПУ, 2024. Вип. 46. С. 74–79.
URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/handle/123456789/20518> (дата звернення: 17.04.2026).

19. Про боротьбу з тероризмом : Закон України від 28.04.2003 № 638-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/638-15/uk-ru/ed20230428#Text> (дата звернення: 19.04.2026).

20. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів... : Закон України від 06.12.2019 № 361-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text> (дата звернення: 18.04.2026).

21. Про Заяву Верховної Ради України «Щодо протидії поширенню підтримуваного Російською Федерацією міжнародного тероризму» від 22.07.2014. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1597-18#Text> (дата звернення: 17.04.2026).

22. Про Концепцію боротьби з тероризмом в Україні : Указ Президента України від 05.03.2019 № 53/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/53/2019#Text> (дата звернення: 16.04.2026).

23. Про національну безпеку України : Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2469-19> (дата звернення: 18.04.2026).

24. Рубаненко Н. Ю. Поняття, типологія та характеристика міжнародних злочинів: системний аналіз. *Форум права*. 2024. № 79 (2). С. 84–95. URL: https://www.forumprava.pp.ua/files/084-095-2024-2-FP-Rubanenko_9.pdf (дата звернення: 19.04.2026).

25. Скоморовський В. Б., Лучко О. О. Роль міжнародних організацій у протидії тероризму. *Legal Bulletin*. 2024. № 13. С. 109–116. DOI: <https://doi.org/10.31732/2708-339X-2024-13-A16>.

26. Стукаліна О. В. Терористична діяльність у сучасному світі: закономірності, детермінація та запобігання. *Морська безпека та оборона*. 2023. № 2. С. 146–154.

27. Термін «міжнародний тероризм». *Термінологія законодавства*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/term/15577:11072> (дата звернення: 17.04.2026).
28. Требін М. П. Тероризм як загроза міжнародній безпеці в XXI столітті. *Сучасна гуманітаристика: актуальні питання та перспективи розвитку : монографія*. Харків : Право, 2025. С. 183–223. URL: <https://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/35581> (дата звернення: 18.04.2026).
29. Француз А. Й. Класифікація тероризму в світі. Способи та елементи класифікації. *Legal Bulletin*. 2024. С. 161–164. URL: <https://lbku.krok.edu.ua/index.php/legal-bulletin/article/view/511> (дата звернення: 16.04.2026).
30. Француз А. Й., Панкова А. Р. Загальна характеристика міжнародного тероризму в системі злочинів проти людства. *Legal Bulletin*. 2025. С. 116–121. URL: <https://lbku.krok.edu.ua/index.php/legal-bulletin/article/view/529> (дата звернення: 17.04.2026).
31. 2024 Annual Report on the Implementation of the 1994 Declaration on Measures to Eliminate International Terrorism. *OSCE*. URL: https://www.un.org/en/ga/sixth/80/int_terrorism/osce_e.pdf (date of access: 17.04.2026).
32. ВКА. *Bundeskriminalamt*. URL: https://www.bka.de/EN/Home/home_node.html (date of access: 19.04.2026).
33. Council of Europe Convention on the Prevention of Terrorism. Warsaw, 16.V.2005. URL: <https://rm.coe.int/16808c3f55> (date of access: 18.04.2026).
34. Counter - terrorism. *INTERPOL*. URL: <https://www.interpol.int/content/download/5266/file/Counter-terrorism.pdf> (date of access: 17.04.2026).
35. Countering terrorism. *NATO*. URL: <https://www.nato.int/en/what-we-do/deterrence-and-defence/countering-terrorism> (date of access: 11.04.2026).

36. Counter-terrorism. EEAS. *EUROPEAN UNION WEBSITES*. URL: https://www.eeas.europa.eu/eeas/counter-terrorism_en (date of access: 12.04.2026).
37. Demidov I., Hadzhiieva A., Tkachov I., Kozenko O., Bohdan D. Efficiency of cooperation between various services and specialists in the investigation of terrorist murders: development of an optimized algorithm. *Journal of Science*. 2026. Vol. 16. Article 100240. URL: <https://premierscience.com/wp-content/uploads/2026/02/5-pjs-25-1429.pdf> (date of access: 18.04.2026).
38. Direction Générale de la Sécurité Intérieure - DGSI. URL: <https://www.dgsi.interieur.gouv.fr/english> (date of access: 16.04.2026).
39. European Convention on the Suppression of Terrorism. 1977. URL: <https://treaties.un.org/doc/db/Terrorism/Conv15-english.pdf> (date of access: 19.04.2026).
40. Executive Assistant Director, Counterterrorism/Counterintelligence Division Federal Bureau of Investigation. URL: <https://archives.fbi.gov/archives/news/testimony/the-terrorist-threat-confronting-the-united-states> (date of access: 17.04.2026).
41. FBI says undercover operation thwarted ISIS-inspired terror attack. *The Washington Post*. URL: <https://www.washingtonpost.com/national-security/2026/01/02/terror-plot-north-carolina-fbi> (date of access: 16.04.2026).
42. Federal Bureau of Investigation Department of Homeland Security Strategic Intelligence Assessment and Data on Domestic Terrorism. URL: <https://www.fbi.gov/file-repository/fbi-dhs-domestic-terrorism-strategic-report.pdf> (date of access: 12.04.2026).
43. Foreign terrorist fighters detected during INTERPOL maritime border operation. *INTERPOL*. URL: <https://www.interpol.int/News-and-Events/News/2019/Foreign-terrorist-fighters-detected-during-INTERPOL-maritime-border-operation> (date of access: 18.04.2026).
44. German police arrest suspects on charges of plotting a terrorist attack. *OSW Centre for Eastern Studies*.

URL: <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/analyses/2011-05-11/german-police-arrest-suspects-charges-plotting-a-terrorist-attack> (date of access: 16.04.2026).

45. Germany: 5 arrested for suspected Christmas market plot. *Deutsche Welle*. URL: <https://www.dw.com/en/germany-5-arrested-for-suspected-christmas-market-plot/a-75148071> (date of access: 16.04.2026).

46. IMO's Contribution to United Nations' efforts to Counter Terrorism. *International Maritime Organization*. URL: <https://www.imo.org/en/ourwork/security/pages/counter-terrorism.aspx> (date of access: 18.04.2026).

47. International Convention against the Taking of Hostages : adopted by the UN General Assembly on 17 December 1979. URL: <https://treaties.un.org/doc/db/terrorism/english-18-5.pdf> (date of access: 18.04.2026).

48. International Convention for the Suppression of Acts of Nuclear Terrorism. 2005. URL: https://treaties.un.org/doc/source/RecentTexts/English_18_15.pdf (date of access: 17.04.2026).

49. International Convention for the Suppression of the Financing of Terrorism. 1999. URL: <https://treaties.un.org/doc/db/terrorism/english-18-11.pdf> (date of access: 16.04.2026).

50. INTERPOL border security operation yields record arrests, vital information on terrorist travel. *INTERPOL*. URL: <https://www.interpol.int/en/News-and-Events/News/2025/INTERPOL-border-security-operation-yields-record-arrests-vital-information-on-terrorist-travel> (date of access: 23.04.2026).

51. INTERPOL operation nets terror suspects, cash and illegal weapons. *INTERPOL*. URL: <https://www.interpol.int/News-and-Events/News/2024/INTERPOL-operation-nets-terror-suspects-cash-and-illegal-weapons> (date of access: 11.04.2026).

52. Laville S. MI5 chief says 34 UK terror plots disrupted since 7/7 attacks. *the Guardian*. URL: <https://www.theguardian.com/uk-news/2013/nov/07/mi5-chief-34-uk-terror-plots-disrupted> (date of access: 16.04.2026).

53. Maritime Security. *International Maritime Organization*. URL: <https://www.imo.org/en/ourwork/security/pages/guidemaritimesecuritydefault.aspx> (date of access: 12.04.2026).

54. MI5's mission is to keep the country safe. *MI5 - The Security Service*. URL: <https://www.mi5.gov.uk/> (date of access: 17.04.2026).

55. National and international co-operation. *Bundesamt für Verfassungsschutz*. URL: https://www.verfassungsschutz.de/EN/about-us/mission-and-working-methods/national-and-international-cooperation/national-and-international-co-operation_node.html (date of access: 22.04.2026).

56. National Intelligence and Counter-Terrorism Coordination. *Elysee.fr*. URL: <https://www.elysee.fr/en/national-intelligence-and-counter-terrorism-coordination> (date of access: 19.04.2026).

57. NATO Mission Iraq. *NATO*. URL: <https://www.nato.int/en/what-we-do/operations-and-missions/nato-mission-iraq> (date of access: 10.04.2026).

58. NATO Operation Active Endeavour. *NATO*. URL: https://www.oecd.org/en/publications/oda-and-non-oda-eligible-activities_5b102172-en/nato-operation-active-endeavour_a2f6a3df-en.html (date of access: 17.04.2026).

59. NATO operations and missions. *NATO*. URL: <https://www.nato.int/en/what-we-do/operations-and-missions/nato-operations-and-missions> (date of access: 10.04.2026).

60. NATO's policy guidelines on counter-terrorism. *NATO*. URL: <https://www.nato.int/en/about-us/official-texts-and-resources/official-texts/2012/05/21/natos-policy-guidelines-on-counter-terrorism?selectedLocale=uk> (date of access: 16.04.2026).

61. Non-Article 5 NATO Medal for Service on NATO Operation SEA GUARDIAN. URL: <https://www.canada.ca/en/department-national-defence/services/medals/medals-chart-index/non-article-5-nato-medal-service-nato-operation-sea-guardian.html> (date of access: 16.04.2026).

62. Operation Active Endeavour (2001-2016). *NATO*. URL: <https://www.nato.int/en/what-we-do/operations-and-missions/operation-active-endeavour-2001-2016> (date of access: 17.04.2026).

63. Parliamentary Dimension of the OSCE. *Official Website*. URL: <https://www.oscepa.org/en/about-osce-pa/parliamentary-dimension-of-the-osce> (date of access: 11.04.2026).

64. Partnerships against terrorism. *INTERPOL*. URL: <https://www.interpol.int/Crimes/Terrorism/Partnerships-against-terrorism> (date of access: 16.04.2026).

65. Resolution 1373 (2001) / adopted by the Security Council at its 4385th meeting, on 28 September 2001. *United Nations*. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/449020> (date of access: 17.04.2026).

66. Resolutions. *United Nations*. URL: <https://main.un.org/securitycouncil/en/sanctions/1267/resolutions> (date of access: 15.04.2026).

67. S/RES/1267 (1999). Security Council. *United Nations*. URL: [https://main.un.org/securitycouncil/en/s/res/1267-\(1999\)](https://main.un.org/securitycouncil/en/s/res/1267-(1999)) (date of access: 12.04.2026).

68. S/RES/2368 (2017). Security Council. *United Nations*. URL: [https://main.un.org/securitycouncil/en/s/res/2368-\(2017\)](https://main.un.org/securitycouncil/en/s/res/2368-(2017)) (date of access: 18.04.2026).

69. Security Council Adopts Resolution 2133 (2014), Calling upon States to Keep Ransom Payments, Political Concessions from Benefiting Terrorist. *UN Meetings Coverage and Press Releases*. URL: <https://press.un.org/en/2014/sc11262.doc.htm> (date of access: 12.04.2026).

70. Security Council resolution 2178 (2014) [on threats to international peace and security caused by foreign terrorist fighters]. URL: <https://www.refworld.org/legal/resolution/unsc/2014/101718> (date of access: 19.04.2026).

71. Strategy to counter money laundering and terrorist financing. *Bundesfinanzministerium*. URL: https://www.bundesfinanzministerium.de/Content/EN/Standardartikel/Press_Room/Publications/Brochures/2020-07-30-strategy-to-counter-money-laundering.pdf?__blob=publicationFile&v=2 (date of access: 10.04.2026).

72. The Bucharest Plan of Action for Combating Terrorism. 2001. URL: <https://www.refworld.org/policy/legalguidance/osce/2001/61241> (date of access: 18.04.2026).

73. The Israeli Security Agency (ISA)/Shin Bet/Shabak. URL: <https://jewishvirtuallibrary.org/the-israeli-security-agency-isa-shin-bet-shabak> (date of access: 10.04.2026).

74. The United Kingdom's Strategy for Countering Terrorism. URL: https://assets.publishing.service.gov.uk/media/5b23df8f40f0b634d557b020/140618_CCS207_CCS0218929798-1_CONTEST_3.0_WEB.pdf (date of access: 17.04.2026).

75. Thirty-seven suspected terrorists arrested in East Africa, says Interpol. *Reuters*. URL: <https://www.reuters.com/world/africa/thirty-seven-suspected-terrorists-arrested-east-africa-says-interpol-2025-01-27/> (date of access: 16.04.2026).

76. TODAY'S NCTC. *NATIONAL COUNTERTERRORISM CENTER*. URL: https://www.dni.gov/files/NCTC/documents/features_documents/NCTC-Primer_FINAL.pdf (date of access: 17.04.2026).

77. Today's priorities for UN-INTERPOL collaboration. *INTERPOL*. URL: <https://www.interpol.int/Who-we-are/Our-partners/International-organization-partners/INTERPOL-and-the-United-Nations/Priorities-for-INTERPOL-United-Nations-collaboration> (date of access: 19.04.2026).

78. UN Counter-Terrorism Body Continues Country Visits with Trip to United Republic of Tanzania 13-17 February. *United Nations : Information Service Vienna*. URL: <https://unis.unvienna.org/unis/en/pressrels/2006/sc8635.html> (date of access: 16.04.2026).

79. UN Counterterrorism Framework: Key Programs and Tools. *Charity & Security Network*.

80. UN Security Council Resolution 1540. United Nations Office for Disarmament Affairs. URL: <https://disarmament.unoda.org/en/our-work/weapons-mass-destruction/un-security-council-resolution-1540> (date of access: 20.04.2026).

81. Understanding EU counter-terrorism policy. *EU policies – Insights*. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2025/767233/EPRS_BRI\(2025\)767233_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2025/767233/EPRS_BRI(2025)767233_EN.pdf) (date of access: 19.04.2026).

82. United Nations Global Counter-Terrorism Strategy. 2006. URL: <https://www.un.org/counterterrorism/en/un-global-counter-terrorism-strategy> (date of access: 16.04.2026).

ДОДАТКИ*Додаток А*

Структура сектору безпеки України у сфері протидії міжнародному
тероризму
(сформовано автором)

